

בס"ד

קיצור שולחן ערוך

קונטרס

דפי שולחן

ללימוד שו"ע עם משנה ברורה וללימוד קיצור שו"ע לחודש אדר א' בשנה מעוברת
לפי סדר הלוח "הלכתא דיומא"

מחזור שינתיים

חלק ב'

כולל בתוכו:

דפי חזרה

דפי ציורים וטבלאות

דפי קיצור שו"ע עם מילואים

תצוה תשע"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י
מפעל הלכתא דיומא

עד מתי ולמי אסור להנות ממה שהביא הגוי בשבת?

דבר שאין בו חשש צידה ומחובר, או אפילו בהני אלא שניכרין שלא נצודו ונלקטו בשבת אלא שהובא מחוץ לתחום, אם הביאו הא"י לעצמו מותר אף באכילה אפילו בו ביום אף בתחומין ד"ב מיל, ואם הביאו בשביל ישראל מותר לטלטל אפילו מי שהובא בשבילו, אבל לאכול אסור בו ביום למי שהובא בשבילו, וה"ה לב"ב ולאורחים שהיו מזומנים אצלו בשבת, ולערב בכדי שיעשו. ולאחרים מותר בו ביום, וכן בשאר איסור דרבנן ואפילו בתחומין ד"ב מיל, וי"א דלמי שהובא בשבילו מותר לערב מיד, דבאיסורי דרבנן א"צ להחמיר בכדי שיעשו אף למי שהובא בשבילו, ולדינא יש להחמיר כסכרא ראשונה וכ"ש בתחומין ד"ב מיל דו"א דהוא דאורייתא.

הביאו בשביל הרבה בני אדם למי אסור להנות?

אם הביאו בשביל שני בני אדם שני דברים אסורין להחליף כדי להתיר באכילה, ולמכור לאחר שלא הובא בשבילו מותר, ובלבד שלא ירויח למכור ביוקר ממה שלקח. ואם הביא למכור בעיר שרוב ישראל אסור לכל, ובעיר שרוב א"י מותר.

הובא בספינה בשבת האם מותר בהנאה?

אם הובא בספינה למעלה מיו"ד שרי, ודוקא שלא היה ביבשה בבין השמשות, וגם לא היה למטה מעשרה פעם אחד, דאם היה למטה פ"א ויצא משם חוץ לתחום אף שהיה אח"כ כל הדרך למעלה מעשרה, וכ"ש אם היה ביבשה ביה"ש אסור לטלטל חוץ לד"א.

מהו שיעור בכדי שיעשו?

שיעור בכדי שיעשו הכל לפי הענין שנעשה מלאכה בשבת, דאם הביא הא"י דרך רכיבה על הסוס צריך לשער ג"כ באופן זה, ואם הביא ממקום רחוק הרבה ושהה ג' ימים א"צ להמתין רק יום אחד כנגד הזמן שהלך בשבת, והיינו בידוע מאיזה מקום הביא, אבל כשאין ידוע משערין לעולם כמו שהביא חוץ לתחום. ואין צריך להמתין אלא מה שדרך לרכב ביום כי בלילה מן הסתם לא רכב, ובא"ר כ' ע"ז וצ"ע, ובתו"ש כ' דאין דבריו מוכרחין והכל לפי הזמן.

האם הלילה עולה לחשבון כדי שיעשו?

י"א דאין הלילה עולה מן החשבון רק צריך להמתין ביום ראשון בכדי שיעשו, ודוקא כשהובאו ממקום רחוק דהוא חוץ לתחום, אבל כשהיא תוך התחום אלא שלקטו או צדו בשבת גם לדעה זו סגי להמתין בכדי שיעשו בלילה, ולהלכה אין להחמיר בזה וכ"ש לצורך אורחים או שאר דבר מצוה בודאי יש להקל, ושלא לצורך אורחים דעת הגר"ז להחמיר, אבל אם היה בו גם איסור דאורייתא שלקט ממחובר חוץ לתחום יש להחמיר, מ"מ לדבר מצוה או בשעת הדחק יש להקל בכל גווני.

אימתי מותר לטלטל החפץ שהביא הנכרי בשבת?

הא דשרי לישראל לטלטל אפי' כשהביאו הא"י לעצמו דוקא בתוך ד' אמות או בתוך העיר אם היא מוקפת חומה, וה"ה כשנתקן בצורת הפתח דחשיב נמי כל העיר כד"א וכ"ש בית וחסד דנחשב כל ההיקף כד"א, והוא שתהא מוקפת לדירה, דאם אינה מוקפת לדירה או שהניח הא"י בשדה אין להחפץ רק ד"א, ואם טלטל אותו אחד אמה או ב' שוב אין רשאי אחר לטלטלו רק עד תשלום ד"א.

ספק בא מחוץ לתחום האם אסור בהנאה?

אם הוא ספק אם הובא מחוץ לתחום אסור, ולענין מוצאי שבת אין להחמיר בזה, ודוקא בא"י שאינו שרוי עמו בעיר, אבל א"י השרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר אין לחוש מספק, ואפילו אם יש לא"י שני בתים ואחד מהם בתוך התחום תולין להקל ומותר לאכול אפילו למי שהובא בשבילו, ולהט"ז אם היו שני בתים מבחוץ יש לאסור רוב וקרב תולין אחר הרוב, ולהגר"א אף אם היו שני בתים מחוץ לעיר מותר דכאן נמצאו עדיף מקרוב דאזלינן ביה בתר רובא, וצ"ע.

עכו"ם שמילא מים בשבת האם מותר להנות ממנו?

א"י שמילא מים לבהמתו מבור שהוא רשה"י לרשה"ר מותר לישראל להשקות מהם בהמתו, ודוקא אחריו הניכר דמילא הא"י לצורך עצמו, ודוקא בסתמא דלא ידעין כונתו וזוהי יש היכר שעשה לכתחלה לצורך עצמו ושרי, אבל אי ידעין שעשה לצורך עצמו מותר לישראל תיכף להנות מזה. והוא שאין הא"י מכירו דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, דבמכירו אף שהא"י עשה לעצמו אסור, ואפילו דלה שלא בפני ישראל, ואך עכ"פ בעינן שידע הא"י שהישראל צריך לאותה המלאכה. ואם מילא לצורך בהמת ישראל אסור בכל מיני תשמיש אפילו ישראל אחר, ואפילו לערב במו"ש יהיה אסור עד בכדי שיהיה שוות לדלות חרשים, ואם מילא מבור רשות היחיד לכרמלית מותר לאחר שלא מילא בשבילו. וה"ה חש"ז שמלאו מים אין מותר רק כשמלאו לצורך עצמן ואבל לצורך ישראל אסור ובעינן למו"ש בכדי שיעשו כמו בא"י, אך עדיף מא"י דאפילו במכירו מותר דלא חיישינן בזה שמא ירבה בשבילו.

אם יכול להגיע להמים בהיתר האם מותר בהנאה?

י"א דאף אם הובא דרך רשות הרבים לצורך ישראל מותר לאדם לשתות מהם הואיל ואפשר לילך שם ולשתות, ודוקא בבהמתו אסור דא"א לה לשתות מתוך הבור, ובבהמה נמי אם הביא מים מנהר שאפשר לה לשתות משם גופא או שהביא מבור העומד ברה"י שהיה אפשר להכניסה שם ולהשקותה בלא חילול שבת ג"כ יהיה מותר, אבל אם בפעם הזה הביא הא"י מים לבהמתו מבור שהוא רה"י העומד ברה"ה דאלו המים א"א להשקותה בהיתר אף שיש שם גם נהר שהיה אפשר להשקותה משם אסור, ואם אין הישראל יכול לילך שם מפני סכנת דרכים אסור גם לדעה זו, וה"ה להדיח כלים בהמים או לעשות בהם שאר תשמישין שלא היה אפשר לעשות שם בתוך הבור דינו כבהמתו ואסור גם לדעה זו, ולענין דינא העיקר כדעה ראשונה ורק לצורך גדול או לצורך שבת יש לסמוך ע"ז להקל, דבדיעבד יש להקל עכ"פ ברה"ה דילן דהוא ככרמלית להרבה פוסקים, ובמו"ש יש להתיר מיד בכל גווני.

האם יש היתר לומר לנכרי שיביא צרכי שבת?

ויש מתירין בכ"ז אף לכתחלה, וכן נהגו היתר לומר אף לכתחלה לא"י להביא שכר או שאר דברים שהם צורך שבת קצת דרך כרמלית, ואף ברה"ה דילן או בלא עירוב, ואע"פ שיש להחמיר בדבר דשבות דשבות אין מתירין לכתחלה רק בצורך גדול או לדבר מצוה גמורה, כגון שהוא צריך המשקה לקידוש, או להביא התבשיל החם שהוכן לסעודות שבת, מ"מ אין למחות ביד המקילין לצורך שבת או בשעת הדחק, ועכ"פ לא יתן מעות לא"י ע"ז, וגם לא יתן לו הכלי לידו ולא יקבלם מידו בעת הבאתו כדי שלא יעשה הישראל העקירה וההנחה, ומ"מ אין להקל אלא בשכר וכיו"ב מהדברים הצריכים בשבת שא"א להיות בלעדם אלא בדוחק קצת, אבל דברים שא"צ כ"כ כגון פירות וכיו"ב אין להקל ואפילו אם הוא רוצה להתענג בהם לכבוד שבת.

מי שאין לו שום דבר בביתו לסעודת שבת איזה דברים מותר לצוות לנכרי להביא משכינו?

הגנה בעצמך...

הלבנת דיומא

ל"בחד שחון עירק אר"ז עם משנה ברורה

כל הזכויות שמורות

זכות הלימוד

עושה אפילו אם השתמש מתחלה בעצמו ג"כ, או אפילו אם אינו אומר כן אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל עושה, כגון שהדליק נר בבית שישראל בו והלך לו הא"י ולא נשתמש בו מאומה אסור, ואם לא היה הא"י הולך היה מותר לישראל להשתמש תיכף משהדליק הנר אף קודם שהשתמש בו הא"י. אם ליקט א"י והאכיל לבהמת ישראל אין צריך למחות בידו מלקט ולהאכיל לבהמתו לפי שעה, אבל אם רגיל בכך צריך למחות.

איזה מלאכת נכרי בשבת אסור בהנאה עולמית?

עשה א"י בשבת ארון או קבר לעצמו מותר לישראל ליקבר בו, ואם עשאו בשביל ישראל לא יקבר בו עולמית, וה"ה בכל מילי דפרהסיא שנעשה בשביל ישראל אסור לו עולמית, אך בקצין בכל גוויי שרי מדינא אלא שנכון להחמיר, וי"א דדוקא הכא החמירו חכמים לאסור עולמית משום שגנאי הוא לישראל שיקבר בקבר מפורסם שנתחלל בו שבת בשבילו, אבל בשאר מלאכות בכל גוויי אינו אסור רק בכדי שיעשה, ואין להחמיר בעת הצורך. ובכל המלאכות שנעשית בשביל ישראל דאמרינן דצריך להמתין בכדי שיעשו אפילו אם אמר לא"י שיעשה עבורו אין צריך להמתין במו"ש רק עד כדי שיעשו.

נכרי שהביא חלולין עד מתי צריך להמתין במוצ"ש?

א"י שהביא בשבת חלילין לספור בהם ישראל מחוץ לתחום, וגם היה דרך ר"ה לא יספור בהם לא הוא ולא אחרים עד שימתין לערב בכדי שיבואו ממקום קרוב מחוץ לתחום, ואם לא היה דרך ר"ה מותר לאחרים לערב מיד, ואם הביא דרך סרטיא גדולה שהוא מפורסם אסור לו עולמית.

כשיודע מאיזה מקום באו עד מתי צריך להמתין?

אם ידע בודאי שממקום פלוני הביאם בשבת ימתין לערב כדי שיבואו מאותו מקום אפילו הוא דבר המצוי במקום קרוב, ואח"כ מותרים בין לו ובין לאחרים, בין להחמיר וכגון שהוא הרבה יותר מתחום, ובין להקל כגון שהוא בתוך התחום ומחמת שהביא דרך ר"ה לכך צריך להמתין עד כדי שיבואו מאותו מקום.

האם יש חילוק בין הביאם דרך רה"ר או כרמלית?

ה"מ כשהביאם תוך התחום דרך רשות הרבים, אבל אם לא הביאם אלא דרך כרמלית כיון שלא נעשה בהם איסור תורה א"צ להמתין כדי שיבואו אלא מותרים לערב מיד, וי"א דלו אסור אף בכרמלית בכדי שיבואו, ואם היה מחוץ לתחום אפילו דרך כרמלית היה אסור לו בכדי שיבואו ולאחרים מיד.

האם מותר להאכיל בהמתו עשבים שליקט הנכרי?

ליקט א"י עשבים לצורך בהמתו, אם אינו מכירו מאכיל אחריו ישראל שעומד בפניה בענין שלא תוכל לנטות אלא דרך שם, ולהעמידם עליהן בכ"א אסור דחיישינן שמא יטול בידו ויאכילנה והם מוקצים. אבל אם מכירו אסור עד הערב וא"צ להמתין בכדי שיעשו, ואף אם שלא בפני ישראל ליקט, וי"א דדוקא בפניו אסור, ואין להקל בזה, ועכ"פ בענין שידע הא"י בשעת מלאכתו שצריך לזה הישראל המכירו, וי"א דאפילו אם בפניו ליקט אינו אסור כ"א בידע שצריך לו, וי"א דאפילו אם כבר עשה הא"י ולא ידע אז שהישראל צריך אסור אם מכירו, ולעת הצורך יש להקל בזה.

האם מותר כשהבהמה יכולה לאכול בדרך היתר?

לדעת המקילין הנ"ל (כשאפשר בדרך היתר) אף כשלקטן לצורך בהמת ישראל מותר כיון שיכולה לאכול במחובר, אם לא שהיה בעבר הנהר שאינה יכולה לאכול משם, או שהיו העשבים מועטין שאין דרך להאכיל במחובר, וה"ה אם ירא להוליכה שם דלא יגנבה ג"כ אסור לכו"ע, ואין ההלכה כן, אך אם הוא שעת הדחק שאין לישראל עשבים יכול לסמוך על המקילין ולומר לא"י שיאכילנה לבהמתו אפילו אם לקטן לצורך ישראל, וה"ה שיעמוד בפניה שלא תלך אנה ואנה ותלך לעשבים.

מילא מים והבהמה יכולה לשתות בהיתר מה דינו?

וכן במילא הא"י מים מן הנהר במקום שיכולה הבהמה בעצמה לילך ולשתות ואין לו מים אחרים ליתן לה אע"ג שמלאן א"י בשביל ישראל מותר, אבל לומר לא"י ללקט עשבים, או לומר לא"י למלאות מים מן הבור שהוא רה"י לר"ה בכל ענין אסור, ובר"ה שלנו יש לדנו ככרמלית במקום הדחק לענין אמירה לא"י, אך אם סביב הבור הוא כרמלית מותר ע"י א"י, ודוקא פעם אחד ביום ולא יותר, וע"י ישראל לעולם אסור.

אין לבהמה לאכול האם מותר לומר לא"י לקצור?

אם אין לבהמה שום דבר לאכול לא שבולת שועל או שאר תבואה אין למחות באלו שאומרים לא"י לקצור עשבים, אבל אם אפשר להשיג שבולת שועל אע"פ שצריך לפזר הרבה דמים, ואפילו שצריך הא"י להביא דרך ר"ה שלנו, אסור לומר לקצור עשבים דהוא שבות גמור, אבל להביא אינו אלא שבות דשבות, וכי"ש דאסור היכי שיכול להוליך הבהמה ע"ג העשבים המחוברין, ואמנם בין לומר לא"י למלאות מים וכי"ש לקצור עשבים אסור יותר ממה שצריך לאכול פ"א ביום בלבד, וע"י ישראל לעולם אסור.

אם הדבר ברור שהדליק לצורך ישראל מה דינו?

אע"פ שאינו מכירו אם אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא

הגות בעצמך... מעשה שהיה במחנה קיץ ולא היה שם מים בשבת והביא הנכרי מחוץ לתחום מה דינו?
דעות הלימוד

כל הזכויות שמורות
 איסור לתינוקות מל ירוש
 © מנהלת הסגל

סימן י"א - הלכות מזוזה

1) כיצד קובעה, כורכה מסופה לראשה, דהיינו מאחד (ח) כלפי שמע, ומניחה בשפופרת או בשאר דבר וקובעה במסמרות במזוזת הפתח באלכסון, ויהא ראשה דהיינו שמע כנגד הבית ושיטה האחרונה לצד חוץ. ואם מזוזת הפתח אינה רחבה יקבענה זקופה, וזה טוב יותר מלתתה אחורי הדלת. אם לא קבעה אלא תלואה פסולה, וכן צריך ליהדר למסמרה למעלה וגם למטה, שלא תהא תלויה.

2) קודם שקובעה יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה, ואם קובע כמה מזוזות, די בברכה אחת לכולן. אם נפלה המזוזה (ט) מעצמה וחזר וקבעה צריך גם כן לברך, אבל אם הוא הסירה כדי לבדקה, יש להסתפק אם צריך לברך.

3) בקצת שערים יש פתח קטן אצל השער הגדול, ודרך הפתח הקטן יוצאין ונכנסין, והשער הגדול אינו נפתח רק לפרקים, וכיון שהם שני פתחים וביניהם עמוד רחב טפה, חייבין בשתי מזוזות.

4) במקום שיש לחוש שמא יגנבו אותה, אם אפשר לו, יחפור חפירה במזוזת הבית ויניחנה שמה, אבל לא יעמיק לחפור טפח כי שם לא הוי על מזוזת ביתך רק תוך מזוזה ופסולה. עוד צריך ליהדר שיהא על כל פנים ניכר מקום המזוזה, ואם אי אפשר לו לחפור בתוך מזוזת הבית, יש לסמוך בשעת הדחק לקבעה בפנים אחורי הדלת, ודוקא במזוזה עצמה ולא בכותל, ולא ירחיקה מחלל הפתח טפח כי אז פסולה.

5) אין הבית חייב במזוזה, אלא אם כן יש בו ד' אמות על ד' אמות, ואם אין בו ד' אמות על ד' אמות, אבל יש בו כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות, כגון שארכו יתר על רחבו או שהיא עגולה, יש אומרים דחייב ויש אומרים דפטור.

6) אין הפתח חייב במזוזה, אלא אם יש לו שתי מזוזות גבוהים לכל הפחות עשרה טפחים, ומשקוף על גביהן. ואפילו אין המזוזות מעצים

8) מצות עשה לקבוע מזוזה (ב) בכל פתח, ואפילו יש לו כמה חדרים, ולכל חדר כמה פתחים העשויים לכניסה ויציאה, אף על פי שהוא רגיל רק באחד מהן, מכל מקום כולם חייבים במזוזה. ואפילו (ג) אם נתמעטו הדירויין, ואינו צריך עתה רק לפתח אחד, מכל מקום כולם חייבים. אך אם יש איזו פתח, שאינו עשוי אלא להכניס דרך שם איזה משא לפרקים, ויש שם פתח אחר לכניסה ויציאה, אזי הפתח העשוי רק להכניס משאות פטורה.

9) גם שערי חצרות, מבואות, עיירות, ומדינות, חייבין במזוזה, שנאמר ובשעריך.

10) צריך לקבעה (ח) בימין הנכנס, ואם קבעה בשמאל פסולה, וצריך להסירה ולקבעה בימין (ט) ויברך עליה, ואין חילוק בזה בין איטר לאינו איטר.

11) שני בתים אשר לכל אחד יש פתח לרשות הרבים או לחצר, ובמחיצה אשר ביניהם יש גם כן פתח, והשתא יש להסתפק בפתח זה, באיזה צד יתן את המזוזה, אזלינן בזה בתר היכר ציר, פירוש במקום שנעשים הצירים להדלת, שהדלת נפתח לתוכו זהו עיקר הבית, ונותנים את המזוזה (י) בצד ימין שנכנסים לתוכו. ודוקא כששני הבתים שוים בתשמישן, אבל אם אחד הוא עיקר תשמישו בזה, לא אזלינן בתר היכר ציר, אלא לעולם נותנין את המזוזה בצד הימין שנכנסין להבית, אשר עיקר תשמישו שם, ואפילו הדלת נפתח לתוך השני.

12) מקומה מתחלת שליש העליון של גובה השער, קבעה למעלה מזה כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. קבעה למטה משליש עליון צריך להסירה ולקבעה כראוי ובברכה, ואם קבעה בטפח העליון, יסירה גם כן וקבעה כראוי אבל לא יברך, ויש לקבעה בטפח הסמוך לחוץ, ואם שינה בזו אינו מעכב.

סעיף א' - מצות עשה לקבוע מדברי בעל הקיצור נראה שהוא סובר דיש מצות עשה בקביעתו של מזוזה, ולא רק חיוב שיהא דלת עם מזוזה. - ונפקינן לענין אם מהני קביעת קטן במזוזה, דאם החיוב הוא בקביעות גיב, אי לא מהני בה קטן, ואם אין החיוב אלא שיהא על דלת מזוזה, איכ גס קביעת קטן מהני, דמיט טוטח מזוזה על הדלת, 'באמת כן מבואר בנתיבא בסימן י"א סק"א דהעיקר הוא שיהא בית עם מזוזה ואין עיקר החיוב בקביעתה, וכן מסיק לדינא במקדש מעט (סיק ב') דהעיקר שיהא מזוזה על הדלת, ומהני אפילו אם נקבע על ידי בר חיובא. - ובדעת קדושים (סימן רפ"ט) מוספק בדבר אם מהני קביעות ע"י קטן, ובשו"ת מהרש"ג וי"ד סימן ק"ג הוסיף עוד להכשיר גם בקביעות נוי, והביא ראיה מוסכות נוי שכשרה אע"פ שיש חיוב של תעשה ולא מן העשוי, איכ גס מזוזה אין לאסור משום תעשה ולא מן העשוי.

(ב) בכל פתח. יכתב בערך השלחן (סי' רפ"ז סי' ט) דאפילו חדר הניחוד לקטנים בלבה, חייב להניח בו מזוזה, דהוי חל עליו חיוב מצות חינוך לחנכם במצות עשה של מזוזה, וגם חדר שניחוד האדם למשרתיו אינם יחידים, ניכ מחיוב במזוזה, דהא מימ דירת ישראל הוא.

(ג) אם נתמעטו הדירויין, ואם הפתח ביתו לגמרי, כתב במנחת יצחק (ח"ג סימן ק"ז) דכיון שהפקדו לגמרי שוב אין בו חיוב מזוזה.

סעיף ג' - (ח) בימין הנכנס. ובפתח שהוא בין שני חדרים שאין רוב היציאה או הכניסה לאחד יותר מחבירו ותרבו האחרונים שיכול לקבוע המזוזה באיזה צד שירצה. - (ט) ויברך עליה. ובחיי אדם פליג וסיל דלא יברך עליה, אמנם להלכה רוב אחרונים מספקו מדברי בעל הקיצור להחמירו ולברך.

סעיף ד' - (ז) בצד הימין שנכנסים לתוכו. וחדר שאנו מוסקים בו איהו היא העיקר דרך ימין לביאתך 'לפתח יש שני דלתות ובכל דלת יש היכר ציר, פליגי בה האחרונים בשאלות יעב"ץ (ח"א סי' ט) כתב דיעשה טפח מזוזה בשני הצדדים, אמנם במנחת אלעזר (ח"ב סי' ט) כתב שאין לעשות טפח שני מזוזות, רק יש לסמוך על דברי המהרש"ק שכתב שלא תקפידה תורה רק למעט ההיפך צד שמאל שאינו דרך ביאתך, אבל בספק או כל צד נחשב דרך ביאתך.

סעיף ו' - (ח) ומניחה בשפופרת. בטעמי המנהגים כתב דיש להזהר להניח דבר מה על השם ע"י בני ניר או זכויות כדי שלא ינחיק את השם, כי השם ע"י רית שינור דלתות ישראל יה' דווקא כשאנו נמנח, ובאנו נור כתב שיהיה שלא לכתוך אורנו בעיתונים של לשונות הנכרים, דפעמים מעו בהם דברים משיקצים, ונמצא כיוך בה רחיל.

סעיף ז' - (ט) אם נפלה המזוזה. ואם נפלה המזוזה לארץ כתב באחרות חיים צריך להתענות דמזוזה קדושה קלה מתפליין, אמנם בשלחן מלכים כתב בשם ספר שערי אמת שגם במזוזה צריך להתענות.

סעיף י"א - (י) אין הפתח חייב במזוזה. בכל בו כתב עשרה תנאים שיהא הבית מחויב במזוזה, ואם חסר אחד מהן פטורה מזוזה ואלי הן: א. שיהא בו ד' אמות לא פחות, ב. שיהיה להפתח מזוזה, ג. וגם משקוף, ד. ותקרה, ה. ודלתות, ו. השער יהיה

דפי קייצור שי"ע ומילואים

מתחילין סימן י"א סעיף א' עד סימן י"א סעיף כ"ג

ד' אדר א' ב

מחזור שנתיים

חלק ב'

חלונות חלונות חייבת.

(טז) בית שער, והוא בית קטן שאצל שער החצר, שהשומר יושב שם, ומפרסת שהוא דרך לעלות בה לעליה, והגנה והדיר, פטורין ממוזזה, כיון שאין עשוין לדירה, ואם יש בית שחייב במוזזה פתוח לאחד מאלו או לאכסדרה חייבים אף בפתח שנכנסים להם מרשות הרבים. ולכן שערי חצרות, שערי מבואות, שערי מדינות ועירות כולם חייבים במוזזה כיון שבתים החייבים במוזזה פתוחים לתוכן; אפילו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה (אפילו תשעה החיצונות הן בגונא דפטורין) אם הפנימי חייב במוזזה, כולם חייבים. ולכן שער הפתוח מן הגנה לחצר, חייב במוזזה, ויש אומרים דבית שער ומרפסת חייבים, אפילו אין בית פתוח להם, ויש לקבעה בלא ברכה.

(יז) בית המרחץ, בורסקי ובית הטבילה פטורין, מפני שאינן לדירת כבוד. (יח) אבל רפת בקר וחדר שמגדלין בו עופות, ובית התבן והעצים, ואוצרות של יין או של שאר משקין, אם יש להם שיעור בית, חייבין ויש פוטורין.

(יח) במקום שתינוקות מצויין, או שלפעמים רוחצין שם או שמשתינים שם, יכסה את המוזזה, ודוקא בהזדמנות דרך עראי, סומכין, על הכיסוי, אבל לקבוע שם תשמיש בזיון, כגון להעמיד שם כלי לשופכין אין לסמוך על הכיסוי.

(יט) בית וכן חצר שגם עכו"ם דר שם פטור.

(כ) מרתף שהמוזות עם הפתח שוכבים בארץ פטור, דלא נקרא מוזזה אלא כשעומדת.

(כא) השוכר בית בחוץ לארץ, פטור ממוזזה שלשים יום, (כב) דלא הוי דירת קבע.

(כב) היוצא מן הבית וישראל אחד יכנס לדור שם, לא יטול הראשון את המוזות, אלא יניחם (כג) והשני ישלם לו עבורם.

או מאבנים אחרים, רק שכותלי הבנין בעצמו הן המוזות, ועליהן תקרה גם כן חייבת. ואם אין לבית אלא מוזזה אחת, כגון שמצד האחד עובר הכותל להלן כזה, אם היא מצד שמאל פטורה, ואם היא מצד ימין, יש ספק אם חייבת או לא, ויש לקבעה בלא ברכה, או שיקבעה לאחר שיקבע בפתח המחוייבת, ופטור גם את זאת, וכן בכל מקום שיש ספק יעשה כן.

(יב) יש לו שתי מוזות ואין לו משקוף, אלא שיש עליהן כיפה כמין קשת, או אפילו גם מוזות אין לו, אלא שהכיפה מתעגלת מן הארץ, אם יש בה בגובה עשרה טפחים רוחב ארבעה טפחים חייב במוזזה. ואותן החנויות שעשוין מוזזה אחת מן הקרקע עד המשקוף, ומזוזה אחת שאינה מגעת עד המשקוף, רק שכונסין את הכותל לערך אמה או יותר כזה, אם המוזזה שהיא גבוהה עד המשקוף היא מימין הכניסה, נותן את המוזזה באותה המוזזה, ואם המוזזה הקטנה היא מימין הנכנס, אם היא גבוהה י' טפחים נותן את המוזזה בה, ואם אינה גבוהה י' טפחים נותנין במקום הרחב.

(יג) יש אומרים דאפילו אין דלתות לפתח חייב במוזזה, ויש אומרים דבעינן דוקא דלת, ולכן לא יקבע את המוזזה עד שיתלה מקודם את הדלת, (יד) ולא יקבע אותה תחלה ואחר כך יתלה את הדלת, משום דבעינן "תעשה ולא מן העשוי".

(יד) בית שאינו עשוי לדירה (יב) בקביעות (יז) פטור, לפיכך סוכת החג בחג פטור. וכן אותן חנויות שעשוין ביומא דשוקא לימי משך היריד, ואחר כך מפרקין אותן, או שנשארות בלי שום תשמיש פטורין, אבל החנויות הקבועות בסחורה חייבות במוזזה.

(טז) אכסדרה שיש לה שלש מחיצות ותקרה על גביהן, ופרוצה ברביעית אף על פי שיש לה שתי פצימין כמו צורת פתח, פטורה ממוזזה, מפני שהפצימין לא נעשו משום מוזות, אלא כדי להעמיד התקרה, אבל אם יש לה מחיצה גם ברוח רביעית, אף על פי שהמחיצות נמוכות ואינן מגיעות עד התקרה, ואף על פי שהן עשויות

גבוה להכיף עשרה טפחים, ו. הבית יהיה של חול, ג. והוא עשוי לדירת אדם, ט. ולדירת כבוד, י. ולדירת קבע.

סעיף יג - (יא) משום דבעינן תעשה ולא מן העשוי, ואם נתן מוזזה על פתח כדן, ולאחר זמן נתקלקל הכותל ולקח ממנה כל הדלת ביחד עם המוזזה, מותר אחיך להחזיר הדלת עם המוזזה, לא צריך לחזור ולקבוע את המוזזה משום תעשה, ולא מן העשוי, כיון מתחילת הניגון הייתה בהכשר כיב השואל ומשיב בתשיבותיו ומהדרג חייב סקסיו, וכיב באבני נור, אמנם המהרש"ג (סניף) חולק וסיל דזה מקרי תעשה ולא מן העשוי יפסול, וצריך לחזור ולתקן על הדלת.

סעיף יד - (יב) שאני עשוי לדירה בקביעות, בתשובת אבני נור וחיב ספ"ט כתב דבבית החולים שיש שם חולים הרבה המשתהים שם בי א' ג' חדשים אעפ"י אינם חייבים במוזזה דהרי אינם שוכרים להיות שלהם, אלא נתנים שכר על הימצאם שם, אבל החדר אינם שלהם לחיוב עליהם מוזזה.

(יג) לדירה בקביעות פטור. האחרונים דנו לענין בית שאינו דר שם בקביעות רק לחדש או שתיים, כגון בני הקיץ שנוסעים בין הרים והאיש משתהה שם לחדש או לשתיים, אם מחויב במוזזה או לא, בשורת תרשיש שהם (סניף) כתב דאותן הנוסעים בני הקיץ להכפירם לשאוף אור צת, ושוכרים דירה על בית ז' חדשים פטורים ממוזזה, והביא ראה מדברי הברכי יוסף, עייש, אמנם בשדי חמד (פיערכת מי כלל קייח) כתב דשפיר חיל עליי חובת מוזזה כיון שיושב בהכפר לצחות האור ומתענג בה, לא דני לנדרן הברכי, אמנם נטיק דמיני יניחם בלא ברכה.

סעיף יז - (נד) מפני שאינן לדירת כבוד. האחרונים דני א' בית האסורין חייב במוזזה או לא, והיינו בקהל שיש להם בית האסורין והושיבו שם אחד על כמה חדשים בתורת קנס, דיש לומר דדירה בעיבי שניה דירה, וחייב לקבוע בה מוזזה, אי איל דהוי דירת עראי אינו חייב במוזזה וצ"ע לבעשה.

סעיף כ"א - (טז) דלא הוי דירת קבע, ואם שוה אדם בבתי מלון של גוים ליתר משלשים יום כגון שנוסע למקומות הרחצה וכדומה, כתב בתשובת מנחת אלעזר (חיה סליא) דיקבע מוזזה בלא ברכה, ואם נמצא שם מוזזה קטנה, כתבו האחרונים דמותר להניח שם מוזזה אחרת אצל אותה הישנה דקריב ליהא שהישנה פסולה היא, ולכן אינו עובר משום בל תוסף, ובדברי חיים ועלים הביא מהנהיג ממינקאטש בגמקוין יו"ד (ס' רפיח) כתב שגם אם הבעיה היה יהודי מקלי הדעת אעפ"י מותר לתת מוזזה חדשה, דבוידיא המוזזה ישנה פסולה היא.

סעיף כ"ב - (טז) והשני ישלם לו עבורם. אם המוזות הראשונות הם נסופר יריש יחשובים הם יקרים לנאד, ואין השני נוכח לשלם סכום זה, דנו האחרונים אם ניתן לו ליתלם ילהחליפם במוזות פשוטות, בדעת קדושים הבריע שיכיל להחליפם ליקבעו במקומם מוזות פשוטות, ובפרט שיכיל לומר שמיסרים כדי לבדקם, ואח"כ יקבע שם מוזות אחרות, ולדינא צ"ע.

דפי שיעורים וטבלאות

קיצור שולחן ערוך

סימן יא מן סעיף א
עד סימן יא סעיף כג

ד' אדר א'

#1

מחזור שנתיים

חלק ב'

1 800 466-7593

www.HilchusaDyoma.org

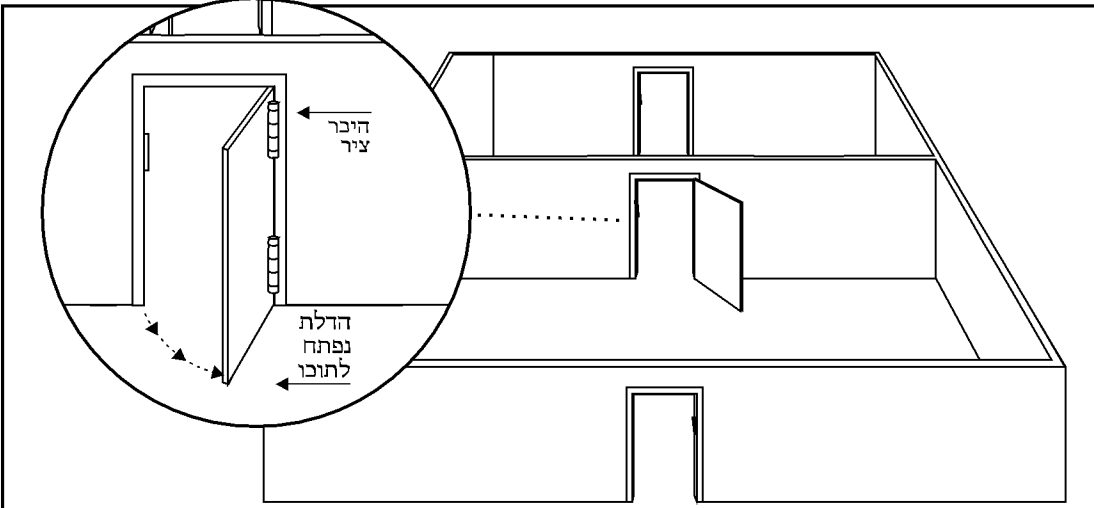
כל הזכויות שמורות
ואסור להעתיקם בלי רשות
© מתחלת המפעל

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף ג
צריך לקבעה בימין הנכנס

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף א
מצות עשה לקבוע מזוזה בכל פתח, ואפילו יש לו כמה חדרים, ולכל חדר כמה פתחים העשויים לכניסה ויציאה, אף על פי שהוא רגיל רק באחד מהן, מכל מקום כולם חייבים במזוזה.

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף ג
שני בתים אשר לכל אחד יש פתח לרשות הרבים או לחצר, ובמחיצה אשר ביניהם יש גם כן פתח, והשתא יש להסתפק בפתח זה, באיזה צד יתן את המזוזה, אזלינן בזה בתר היכר ציר, פירוש במקום שנעשים הצירים להדלת, שהדלת נפתח לתוכו זהו עיקר הבית, ונותנים את המזוזה בצד ימין שנכנסים לתוכו.

ראשה כנגד הבית

שמע

עלמל יתן את ידו מאריך וה היום על כל בנותך וכל לאות על מזוזת

שיטה האחרונה

שיטה לצד חוץ האחרונה

קיצור שולחן ערוך
סימן יא סעיף ו

וקובעה במסמרות במזוזת הפתח באלכסון, ויהא ראשה דהיינו שמע כנגד הבית ושיטה האחרונה לצד חוץ.

שיטת יתן את ידו מאריך וה היום על כל בנותך וכל לאות על מזוזת

קיצור שולחן ערוך
סימן יא סעיף ו

כיצד קובעה, כורכה מסופה לראשה, דהיינו מאחד כלפי שמע, ומניחה בשפופרת או בשאר דבר

שפח

שליש העליון 3

2

1

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף ה

מקומה מתחלה שליש העליון של גובה השער, קבעה למעלה מזה כשרה, והוא שירחקנה מן המשקוף שפח.

דפי עיונים וטבלאות

קיצור שולחן ערוך

סימן יא מן סעיף א עד סימן יא סעיף כג

#2 ד' אדר א'

מחזור שנתיים חלק ב'

1 800 466-7593
www.HilchusDiyoma.org
כל הזכויות שמורות
ואסור להעתיקם בלי רשות
© מתחלת המפעל

קיצור שולחן ערוך סימן יא סעיף ח
בקצת שערים יש פתח קטן אצל השער הגדול, ודרך הפתח הקטן יוצאין ונכנסין, והשער הגדול אינו נפתח רק לפרקים, וכיון שהם שני פתחים וביניהם עמוד רחב טפח, חייבין בשתי מזוזות

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף ו
ואם מזוזת הפתח אינה רחבה יקבענה זקופה, וזה טוב יותר מלתתה אחורי הדלת. אם לא קבעה אלא תלאה פסולה.

ד' אמות על ד' אמות

עגולה יש בו כדי לרבע

ארכו יתר על רחבו יש בו כדי לרבע

קיצור שולחן ערוך סימן יא סעיף ו
אין הבית חייב במזוזה, אלא אם כן יש בו ד' אמות על ד' אמות, ואם אין בו ד' אמות על ד' אמות, אבל יש בו כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות, כגון שארכו יתר על רחבו או שהיא עגולה, יש אומרים דחייב ויש אומרים דפטור

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף ט
במקום שיש לחוש שמא יגנבו אותה, אם אפשר לו, יחפור חפירה במזוזת הבית ויניחנה שמה, אבל לא יעמיק לחפור טפח כי שם לא הוי על מזוזת ביתך רק תוך מזוזה ופסולה.

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף יא
יש לו שתי מזוזות ואין לו משקוף, אלא שיש עליהן כיפה כמין קשת, או אפילו גם מזוזות אין לו, אלא שהכיפה מתעגלת מן הארץ, אם יש בה בגובה עשרה טפחים רחב ארבעה טפחים חייב במזוזה.

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף יא
אם אין לבית אלא מזוזה אחת, כגון שמצד האחד עובר הכותל להלן כזה, אם היא מצד שמאל פטורה, ואם היא מצד ימין, יש ספק אם חייבת או לא

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף יא
אפילו אין המזוזות מעצים או מאבנים אחרים, רק שכותלי הבנין בעצמו הן המזוזות

דפי שינויים וטבלאות

קיצור שולחן ערוך

סימן יא מן סעיף א
עד סימן יא סעיף כג

ד' אדר א'

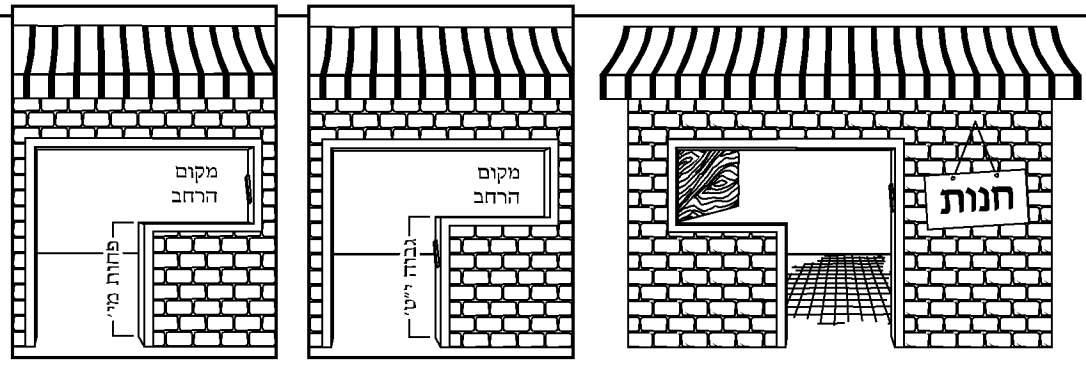
#3

מחזור שנתיים

חלק ב'

1 800 466-7593
www.HilchusuDiyoma.org

כל הזכויות שמורות
ואסור להעתיקם בלי רשות
© מתחלת המפעל

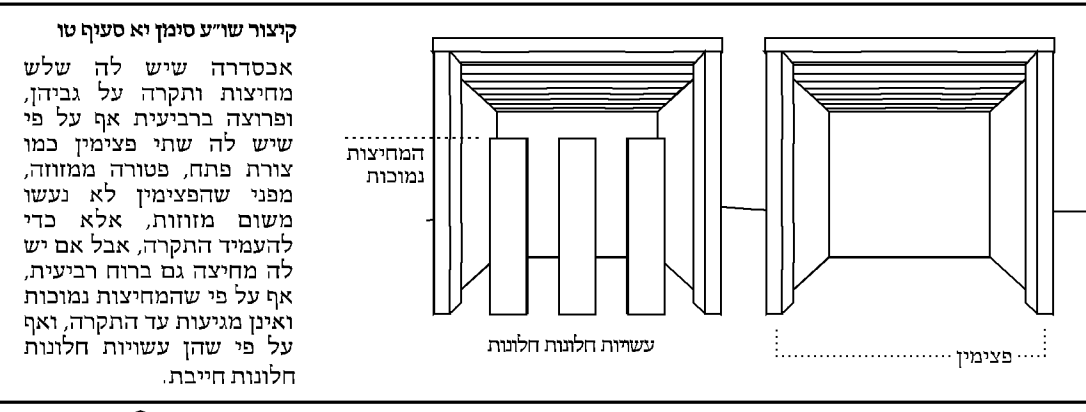

המזוזה הקטנה היא מימין הנכנס

המזוזה שהיא גבוהה... היא מימין הכניסה

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף יב

ואותן החנויות שעשוין מזוזה אחת מן הקרקע עד המשקוף, ומזוזה אחת שאינה מגעת עד המשקוף, רק שכונסין את הכותל לערך אמה או יותר כזה, אם המזוזה שהיא גבוהה עד המשקוף היא מימין הכניסה, נותן את המזוזה באותה המזוזה, ואם המזוזה הקטנה היא מימין הנכנס, אם היא גבוהה י' טפחים נותן את המזוזה בה, ואם אינה גבוהה י' טפחים נותנין במקום הרחב.

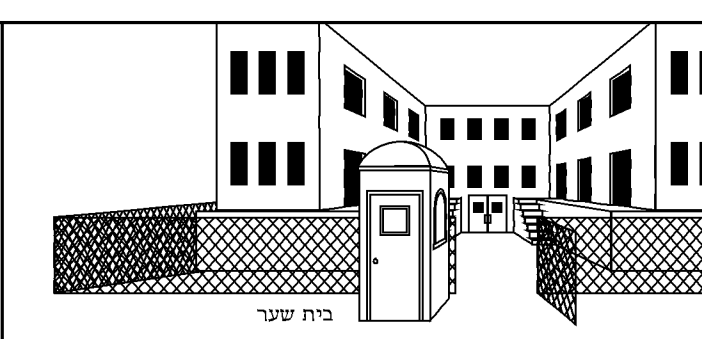

קיצור שו"ע סימן יא סעיף טו

אכסדרה שיש לה שלש מחיצות ותקרה על גביהן, ופרוצה ברביעית אף על פי שיש לה שתי פצימין כמו צורת פתח, פטורה ממזוזה, מפני שהפצימין לא נעשו משום מזוזות, אלא כדי להעמיד התקרה, אבל אם יש לה מחיצה גם ברוח רביעית, אף על פי שהמחיצות נמוכות ואינן מגיעות עד התקרה, ואף על פי שהן עשויות חלונות חלונות חייבת.

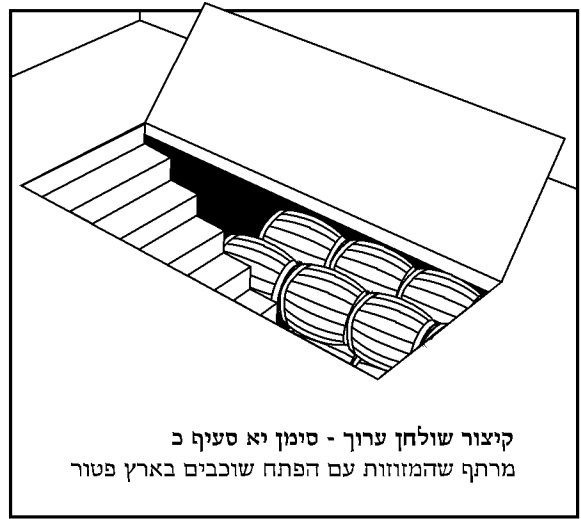
מרפסת

בית שער

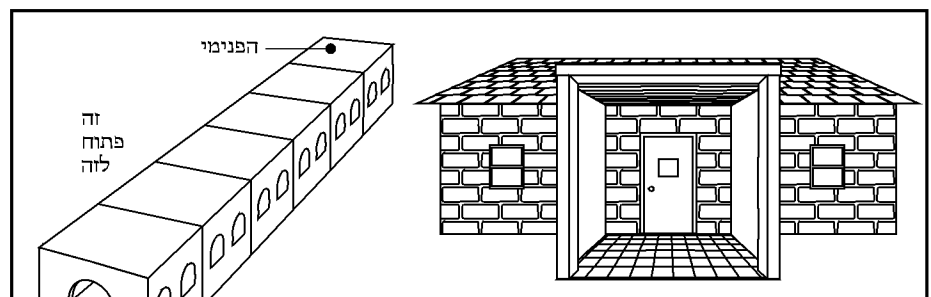
קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף טז

בית שער, והוא בית קטן שאצל שער החצר, שהשומר יושב שם, ומרפסת שהוא דרך לעלות בה לעליה

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף כ

מרתף שהמזוזות עם הפתח שוכבים בארץ פטור

פתוח לאכסדרה

קיצור שולחן ערוך - סימן יא סעיף טז

ואם יש בית שחייב במזוזה פתוח לאחד מאלו או לאכסדרה..... אפילו עשרה בתים, זה פתוח לזה, וזה פתוח לזה (אפילו תשעה החיצונות הן בגונא דפטורין) אם הפנימי חייב במזוזה, כולם חייבים.

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן י"א מן סעיף כ"ג עד הסוף - וסימן כ"ז מן סעיף א' עד הסוף - וסימן כ"ח מן סעיף א' עד סעיף י"א

סימן י"א - הלכות מזוזה

(כג) חייב אדם להזהר מאד במצות מזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא, יפגע ביחוד השם שמו של הקדוש ברוך הוא, (ט) ויזכור אהבתו ויעיר משנתו, ושגיונותיו בהבלי הזמן, וידע כי אין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו, והולך בדרכי מישרים. אמרו רבותינו זכרונם לברכה כל מי שיש לו תפילין בראשו ובורועו, וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכרין רבים, והן הן המלאכים שמצילין אותו מלחטוא, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה בעון מזוזה, בניו ובנותיו מתים קטנים. וכל הזהיר במזוזה יאריכו ימיו, שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם.

(כד) ולפי שהמזוזה הוא להזכירו יחוד שמו יתברך, לכן כשיוצא מפתח ביתו, וכן כשכנס (טו) ינשק אותה. אבל לא יניח את היד על המזוזה עצמה, אלא יזהר שיהיה זכוכית על השם. וכשיוצא מביתו ומניח ידו על המזוזה יאמר: ה' שומרי ה' צלי על יד ימיני, ה' ישמר צאתי ובואי מעתה ועד עולם.

(כה) מזוזה היחיד נבדקת שתי פעמים (כו) בשבע שנים, ושל רבים (שאינן להטריח עליהם) נבדקת שתי פעמים ביוזבול.

סימן כז - הלכות תלמוד תורה

(א) אחר התפלה יקבע עת לתלמוד תורה, וצריך שאותו העת תהיה קבוע, שלא יעבירו אף אם סבר (כז) להרויח הרבה. ואם צריך לעשות איזה דבר נחוץ מאד, ילמוד מקודם לכל

סעיף כ"ג - (יז) יפגע ביחוד השם. ברבינו בחיי הוסיף לבאר שבפרשיות המזוזה מבואר עקרי התורה, כאמונה, חידוש העולם, וההשגחה, והנבואה, דהרי בפרשה ראשונה ניכר יחוד ה' ותלמוד תורה, ובפרשה שני' - שכן ועונש וזכרון יציאת מצרים, שבו נעשים האותות והמופתים והנסים המפורסמים, וזה מעיד על שלשה דברים הללו שהם יסוד האמונה ושורשה, והם החידוש וההשגחה והנבואה.

(יח) ויזכור אהבתו. בזה"ק מביאר באריכות דלאו נשיקת המזוזה היא הענין אלא העיקר לידע ולהתבונן על ידי נשיקת המזוזה כי הבוכ"ע ית"ש משיגה על עליונים ותחתונים בכל עת ורגע, ויזכור האדם חובתו בעולמו, כי בכל דרכיך דעהו.

סעיף כ"ד - (יט) ינשק אותה. ובשם הארז"ל איתא הכוונה שיכוון בעת נשיקת המזוזה, שישם אצבעו הנקרא אמה על המזוזה וינשק אותה ויכוון כוונתו שהשי"ת יצילו מיצה"ר, כי יצר במילואו וי"ד צד"י רי"ש ס"ת שם שד"י, ויכוון בשם שד"י הכתוב על המזוזה להצילו מיצר הרע, וברבינו בחיי איתא הטעם למה כתובין שם שד"י על המזוזה לפי שעכ"ם חושבים שהצלחת הבתים תלויה במערכת הכוכבים, ומפני שהשם הזה משדד ומנצח המערכות, ע"כ נכתוב אותו לרמז כי ממנו השפע והטוב נכנס אל הבתים, לא מן המערכה.

סעיף כ"ה - (כ) שתי פעמים בשבע שנים. וכל המזוזה שהעמידו באותו עת צריך לבדוק, ואף שכבר בדק שלשה מהם ונמצאו כשרים, לא אמרינן העמידו על חזקתו והכל כשרים הם, דלאו כל המקומות שוים בזה, ואפשר שאחד מהם נתקלקל באיזה אופן, על כן צריך לבדוק כל אחד ואחד מהם, בכל פעם שבדוקין אותם, כן מביאר בברכ"י להלכה.

סימן כ"ז

סעיף א' - (א) אחר התפילה יקבע. (סי רמ"ז ס"א) מביאר דצריך האדם לקבוע עת לתלמוד תורה ביום ובלילה, ע"כ כתב המשנ"ב בביה"ל (בסימן קנ"ה) דמן הנכון שמלבד הקביעות שאחר תפילת שחרית יקבע לימודו גם בין מנחה למערב, לקיים והגית בו יומם ולילה.

(ב) להרויח הרבה. כדאיתא בירושלמי (סוטה פ"ט) מאי אנשי אמנה, כהדא דהוי צוחין ליה בפרגמטיא - שהיו הקונים צועקין אליו שיבוא למכור סחורתו, והיה עונה אליהם, אין אני מבטל השעה שקבעתי לתלמוד תורה, בשביל הרווחת ממון, אם ראוי הוא שיבוא לי ריווח, יבוא הוא מעצמו מהקב"ה אף לאחר שאגמור קביעות למודי (משנ"ב קנ"ה סק"ה).

סעיף ב' - (ג) חייב לתלמוד תורה. אמנם אם עוסק בתורה בלבד, ואינו מתעסק להוציא הדין לאמיתו וההוראה כתקנה, כאילו גם תורה אין לו, כדאיתא בגמ' אגרא דשמעתא סברא ופרש"י שהוא יגע וטרח ומחשב להבין טעמו של דבר.

(ד) חייב לקבוע לו זמן. ומי שמתפרנס ממעשי ידיו חייב לעסוק בתורה בכל עת שמצוי לו, לא רק לקבוע זמן ללימוד התורה, וכן מי שמלאכתו נעשית ע"י אחרים, והמתפרנס מקופת הקהל חייב לעסוק בתורה ביום ובלילה ממש, ואינו יוצא ידי חובתו כלל בקביעות עתים (תניא ה"ל ת"ת פ"ג ס"ה). ועל כן חייב כל אדם לתקן בביתו מקום וישים לו שם גמרא ומקרא, או תהלים או שאר ספרי קודש, וכאשר יפנה מעסקיו ומידי עברו ממלאכתו יסור שמה לקרות (אגרת התשובה מרבינו יונה).

(ה) שאינו יודע כלל לתלמוד. ואפי' אינו מבין כלל מה שלומדים, מ"מ ילך לביהמ"ד שלומדים שם, דהעכבה בביהמ"ד מצוה הוא, וכש"כ אם יוכל להבין מה שלומדים בהלכה ובאגדה, יקבע עצמו לשמוע ויעלה לו במקום לימוד (משנ"ב ס"י קנ"ה סק"ז).

(ו) מחמת רוב הטידודות. וצריך לדעת דלא אמרו שמבטלין ומפסיקינן בתלמוד תורה כדי לקיים מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים, אלא להפסיק לפי שעה וזמן, שאין בזה אלא ביטול "עסק התורה", אבל מי שאינו יודע ההלכות איך להתנהג ומבטל בזה "מידעת התורה" בוודאי תלמיד תורה גדולה מכל המצוות (תניא ה"ל ת"ת פ"ג ס"א).

סעיף ג' - (ז) לתלמוד ההלכות השכיחות. האחרונים דנו אי באגדת חז"ל ג"כ יוצא החיוב של דבר הלכה, במהרי"ץ חיות כתב דאגדת חז"ל הוי כדבר הלכה, והיעב"ץ חולק עליו דצריך דווקא דבר הלכה, ולמעשה מסיק הש"ך ביו"ד ולאחריו המשנ"ב דלא ילמוד גמרא לחוד אלא צריך לתלמוד גם הפוסקים, כדי להוציא לידי מעשה, אמנם בתניא כתב דלימוד האגדות ג"כ מביא לידי מעשה, להתבונן מתוכן מוסר השכל, וכ"כ בספר חסידים (סי' תתתצ"ה) דילמוד תחילה מה שנוהג תדיר כגון שחיטת חולין שבת וברכות.

(ח) וספרי מוסר. וצריך האדם לקבוע לו עת לתלמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל, והוא יותר מלימוד משניות (משנ"ב ס"י א' סק"ב).

(ט) להחליש כח היצר הרע. אצל הגאון רבי ישראל מסאלאנט מגדולי בעלי המוסר זצ"ל, באו פעם איזה אנשים לחוות דעתו במי שאין רק שעה אחת ביום לתלמוד, איזה לימוד יעדיף לתלמוד באותו זמן מועט, לתמיהתם הרב ענה להם הגאון שילמד בשעה זו ספר מוסר, כששאלוהו על פשר הדבר, האם לא נכון שילמוד יותר בעת שהוא הלכות הנצרכות, ענה להם הגאון, שבצדק יעננו שילמוד בספרי מוסר, דאם ילמוד באותו שעה ספר מוסר, אז יוכח לדעת כי באמת יש לו עוד שעה רווחת להקדישה ללימוד התורה.

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן י"א מן סעיף כ"ג עד הסוף - וסימן כ"ז מן סעיף א' עד הסוף - וסימן כ"ח מן סעיף א' עד סעיף י"א

ה' אדר א' ב

מחזור שנתיים

חלק ב'

ד) אפילו שאר ספרי קודש, אם מונחים על ספסל, (ט) אסור לישב על ספסל זה, אלא אם הספרים מונחים על איזה דבר שגבוה לכל הפחות טפה, ומכל שכן דאסור להניח ספרים על גבי קרקע, לא יניח אדם ספר על ברכיו ושני אצילי ידיו עליו. בשעת הדחק מותר לישב על גבי תיבה שיש בה שאר ספרי קודש, אבל אם יש בה ספר תורה אסור. מניחים חומשים על גבי נביאים וכתובים, וכן כתובים על גבי נביאים, ונביאים על גבי כתובים, אבל אין מניחין נביאים וכתובים על גבי חומשים.

ה) ספר תורה שבלה, (ט) גונזין אותו, (י) וכן שאר ספרים וכתבי קודש ותשמישי קדושה, (י) אסור לשרפן.

ו) אין זורקין כתבי קודש, ואפילו הלכות ואגדות, ואסור להפוך אותם על פניהם, ואם מצאן הפוכין צריך להניחן כראוי.

ז) אין להשתין מים בפני ספרים, ולעת הצורך, על כל פנים יהיו מונחים גבוהים עשרה טפחים.

ח) אין לעשות מפות ומעילים לדבר שבקדושה, מדבר שנשתמש בו הדיוט, ובדיעבד שכבר נעשו מותר. אבל מדבר שנשתמש בו לעבודת אלילים, אפילו בדיעבד אסור.

ט) אסור להשתמש בספר להנאתו, כגון להעמידו להגן מפני החמה, או כדי שלא יראה חברו מה שהוא עושה, אבל אם השמש זורחת על הספר שהוא לומד בו, מותר להגן בספר אחר כיון שאינו עושה להנאתו. וכן להניח ספר תחת ספר שהיה לומד בו, כדי להגביתו לצורך הלימוד יש להתיר, אבל אין להניח ספר בתוך ספר אחר, שלא יצטרך להפש אחר כך מקום לימודו. לא ישרטט איזה קונטרס על הספר, לפי שאין קדושה בקונטרס, עד שיכתבו בו, וכן לא יניח נייר וכדומה בספר, למשמרת.

י) המאבד כתבי קודש, (ט) עובר בלא דלא תעשון בן לה' אלהיכם, וצריכין למחות בכרכי ספרים, שמדבקין בתוך הלוחות כתבי קודש. גם צריכין לזוהר מאד, כשנותנים ספרים קדושים ישנים, לאומן אינו יהודי לכרכם מחדש, שיקחו מהם את הלוחות הישנות להצניעם, שלא יתנם האומן לספר חול.

בספר "חק לישראל" דבר יום ביומו. וכל המוסיף מוסיפין לו טובה מן השמים. (ד) כשהוא לומד וצריך לצאת לחוץ, אל יניח את הספר פתוח, כי על ידי זה משכח תלמודו.

ה) צריך לזוהר, בכל מה שהוא לומד, (ט) להוציאו בשפתיו (ט) ולהשמיע לאזניו, שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפוך, והגית בו וגו', ומי שמוציא בשפתיו, (כ) אף על פי שאינו מבין, קיים מצות ולמדתם, ולכן כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים, וכן כשעולה לספר תורה. וכל העוסק בתורה, ואינו יכול להבין, מחמת קוצר דעתו, יזכה להבינה בעולם הבא.

סימן כח - הלכות ס"ת ושאר ספרי קודש

א) מצות עשה על כל (ט) איש מישראל לכתוב לו ספר תורה, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וקבלו חכמינו זכרונם לברכה פירושו, לכתוב את כל התורה שיש בה השירה. ואפילו ירש ספר תורה מאביו, מצוה לכתוב משלו. שכן לו סופר לכתוב לו ספר תורה, או שקנאו, והיה בו טעות והגיהו, הרי זה כאלו כתבו ואסור למכור ספר תורה, אך בשעת דחק גדול, יעשה שאלת חכם.

ב) וכן מצוה על כל איש, לקנות שאר ספרי קודש שלומדים מתוכו, כגון מקרא, משנה, גמרא ופוסקים, שילמוד מתוכו, וגם ישאילן לאחרים. ומי שאין ידו משגת, לקנות לו ספר תורה וגם שאר ספרי לימוד, אוי הספרים שהן לצורך לימוד, הן קודמין. אמרו רבותינו זכרונם לברכה, וצדקתו עומדת לעד, זה הכותב (והוא הדין הקונה) ספרים ומשאילן לאחרים.

ג) חייב אדם לנהוג כבוד גדול בספר תורה, ומצוה ליחד לו מקום, ולכבד את המקום ההוא ולהדרו ביותר, ולא ירוק כנגד הספר תורה, ולא יאחזו ספר תורה בלא מטפתת. (ב) הרואה את הנושא ספר תורה, צריך לעמוד לפניו, עד שיכניס את הספר תורה (ג) למקומו, או עד שאינו רואהו עוד. ובבית הכנסת בשעה שמוציאין ומכניסין את הספר תורה, מצוה לכל מי שעוברת לפניו, ללוותה עד מקומה, וכן המגביה והגולל, ילכו ללוותה.

סעיף ה' - (י) להוציא בשפתיו. האחרונים פליגי אי בהמשך לימודו בתורה מותר להזכיר את ה' שזכר בהפסוקים, או לא, המג"א (או"ח סי' רט"ז סק"ה) כתב גדול בשעה שלומד הברכות בגמ' אינו מזכיר ה', אבל בשאלת יעב"ץ (ח"א ספ"א) כתב דלמד גמרא לפני אביו החכ"צ, וכשהיה מגיע לפסוקים קרא ה' בכינוי וגער בו אביו, והורה לו שיקרא ה' כהוגן, ועיי"ש שמביא ראה מגמ', ובברכי יוסף (סרט"ו) כתב דמנהג רבנן קשישאי שלא להזכיר השם, אמנם מדבריו משמע דדוקא בנוסח הברכה נוהגים הם שלא להזכיר אבל שמות הפסוקים המובאים בתלמוד, גם הוא מודה שמותר להזכיר, ואפ"ל דכך הם דברי המג"א דדוקא בברכות, ולא פליגי וצ"ע. (יא) ולהשמיע לאזניו. וכל המשמיע קולו בשעת הלימוד, תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש מהרה הוא שוכח. (יב) אע"פ שאינו מבין. אמנם זה דוקא בתורה שבכתב, אבל בתורה שבע"פ אם אינו מבין הפירושו לא נחשב ללימוד כלל (תניא או"ח סי' ג) אמנם אע"פ יש לו לאדם לעסוק בכל התורה, גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעוה"ז ולא השיגה מקוצר דעתו (תניא בשם זוהר).

סימן כח

סעיף א' - (א) על כל איש מישראל. פלוגתא רבבתא הוא אם יוצאין מצוה זו בשותפות עם שאר אנשים, הגרעק"א, השואל ומשיב ס"ל דאין יוצאין בשותפות, הבאר יצחק והבית הלוי ס"ל דיוצאין בשותפות מצות כתיבת ס"ת.

סעיף ג' - (ב) הרואה את הנושא ס"ת. וה"ה השומע קול הנושא ס"ת אע"פ שאינו רואה אותה חייב לעמוד (רמ"א בסימן רפ"ב).

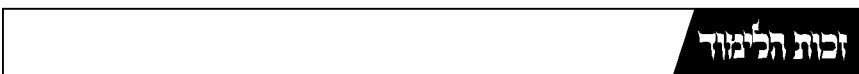
(ג) למקומו. וה"ה כשמוציאין את הס"ת מההיכל מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד הבימה (משנ"ב סימן קמ"ט סק"ז).

סעיף ד' - (ד) אסור לישב על ספסל זה. ואם המקום דחוק מותר לישב בשוה עם ספרים בשעת הדחק, וכן הביא הש"ך (רפ"ב סק"ט) בשם הר"ר מנוח, דבזמן שבבית המדרש המקום צר לתלמידים, מותר לישב בשוה עם ספרים, אמנם למעשה מסיק הש"ך דבמקום שאפשר יש להחמיר.

סעיף ה' - (ה) גונזין אותו. בחות יאיר כתב (ס"ט) בטבעת שנתקע עליו שם הקודש דצריך גזירה, ובשאלת יעב"ץ (ח"ב סק"מ) מצדד להקל לשום אותו באצבעו ויחפה כיסוי עליו וצריך אזוהרה יתירה לנהוג בו קדושה חמורה, שלא יכנס למבואות המטונפות, ובח"ט (ח"ז סי' ה') כתב דאם ה"י כתוב בהמשך איזה פסוק אין חשש ללובשו רק שאסור ליכנס בו לביה"כ. (ו) וכן שאר ספרים. בערוך השלחן (סרפ"ב ס"ג) כתב שהחדר שהספרים בתוכו אין בו קדושה, אבל הארגו העשוי לספרים והניח בו ספרים הוי תשמישי קדושה, וכן הפאליצעס העשוי להעמיד עליהם ספרים, והעמידו עליהם הוי תשמיש קדושה, אמנם בתשובת אמרי יושר (ח"א סמ"ה) ס"ל דאין בו דין תשמיש קדושה, ומ"מ כתב שנוהג למכור הארון, ובוה יצא לגמרי לחולין, ובדמיו יקח ספרים.

(ז) אסור לשרפן. אע"ג דכוונתו כדי שלא יבוא לידי בזיון, מ"מ אסור דדרך השחתה עביד (משנ"ב סי' קנ"ד סק"ד), ובשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' ג') מתיר לשרוף כתבי הקודש, היכא דא"א בענין אחר מכח ריבוי שיבא לידי בזיון, או מחשש סכנה, וישרוף אותם מעט מעט, ויצניע האפר ויגזו אצל ת"ח. אמנם בתשובת כנסת יחזקאל (סי' ל"ז) השיג עליו, ובשו"ת שואל ומשיב (מהר"ג סי' ט"ז) נקט כדברי הכנסת יחזקאל שאסור לשרפם.

סעיף י' (ח) - המאבד כתבי קודש. ובסידור מגדל עוז הוסיף דכן הדין כשנכתבים בכתב רש"י, וכן בכל כתב של לעז דינם ככתבי קודש ואסור לאבדם.

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן כ"ח מן סעיף י"א עד הסוף - וסימן כ"ט מן סעיף א' עד סעיף י"ב

סימן כח - הלכות ס"ת ושאר ס"ק

(א) אין לוקחין ספר תורה תפילין ומוזוות מן האיני יהודי ביותר מכדי דמיהן, כדי שלא להרגילן לגנבן ולגנוז, אבל בכדי דמיהם חייבים לקנות, (אפילו) במקום שצריכין גניזה (ב) ואם האיני יהודי מבקש הרבה, צריך לעסוק ולדבר עמו בדברי ריעו, אולי ישוה עמו בכדי דמיו, ואם עומד בדעתו, אז מניחין בידו, ואין לבקש מן האיני יהודי שיתנם בזול יותר מדאי, פן יכעוס וישליכם למקום אבוד.

(ב) אם נפל (1) ספר תורה מידו, אפילו בנרתיקו, צריך להתענות (א), ונוהגים שגם הרואים מתענים.

(ג) אסור לכתוב פסוק בלי שרטוט (ב), יש אומרים דאסור לכתוב דברי חול בכתב אשורית שכותבין בו התורה.

סימן כט - מידות שירגיל בהם האדם א"ע

סעיף א) האנשים חלוקים הם בדעותיהם (פירוש בטבעיהם). יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש שדעתו מיושבת עליו, ואינו כועס כלל, או שהוא כועס פעם אחת בהרבה שנים. יש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר, יש שהוא בעל תאוה, לא תשבע נפשו מהלוח בתאוה, ויש שהוא לב טהור מאד, ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים, שהגוף צריך להם, יש בעל נפש רחבה, שלא תשבע נפשו מכל מומן שבעולם, כענין שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו, ודי לו אפילו דבר מועט, שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג די צרכו, יש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו, ומה שהוא אוכל משלו אוכל בצער, ויש שהוא מפזר כל ממונו, וכן בכל המדות והדעות, כגון מהולל ואונן כילי ושוע אכזרי ורחמן, רך לבב ואמין לבב וכיוצא בהן.

(ב) הדרך הטוב והישר הוא, שירגיל האדם את עצמו ללכת (א) בדרך אמצעי. לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן, ואי אפשר לחיות זולתן, כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו, וכן לא יהא עמל בעסקיו, אלא להשיג (ב) דבר שצריך לו לחיי שעה, כענין שנאמר טוב מעט

סעיף י"א - (ט) כגון שכתבו עכ"ם (מסגרת השלח)

סעיף י"ב - (1) אם נפל ספר תורה. בתשובת חיים שאל (סי' י"ב) כתב דאפי' אם הס"ת פסול נכון להתענות, וכ"כ בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סי' נ"ב) וכתב בתשובת עצי הלבונו (סי' ע"א) דדוקא אם נפל הספר על הקרקע יש להתענות אבל אם נפל על הספסל שיושבין ואפילו על המדרגות שלפני הארון הקודש א"צ להתענות, וכשי"ב אם נפל הספר בארון הקודש עצמו א"צ להתענות.

(יא) להתענות. הדברי חיים (יו"ד כ"ט) ובשו"ת מהרש"ם (ח"ג של"א) כתבו להתענות בה"ב. ובשו"ת סת"ם (סי' נ"ה) כתב להתענות רק יום אחד, ושאר הימים יפדה בצדקה.

(יא) פסוק בלי שרטוט. ודנו הפוסקים כמה תיבות אסור לכתוב. ולדינא בוודאי אסור ג' פסוקים.

סימן כ"ט

סעיף ב' - (א) ללכת בדרך האמצעי. כן איתא ברמב"ם בפירוש המשניות שיתנהג האדם במידותיו בדרך האמצעי שהוא דרך המוכרח, וכזה חזינן שחז"ל נקטו דרך האמצעי גם לענין לימוד התורה כדאיתא בירושלמי, התורה נמשלה לשני שבילים אחד של אש ואחד של שלג, הטה לכאן נכזה באש, הטה לכאן מת בשלג, מה יעשה יהלך באמצע, וכן נקטו חז"ל להלכה, דנקטינן כדברי המכריע להלכה.

(ב) דבר שצריך לו. ואף זה לא יעשה אלא כדי פרנסתו, וצריך להזהר מפתוי היצר שמפתחו שכל היום צריך השתדלות על הרווחה זו, והעיקר שיתבונן בעצמו מהו ההכרח האמיתי שא"א בלעדו, ואז יוכל להתקיים בידו שיהא מלאכתו ארעי ותורתו קבע (משנ"ב סי' קנ"ו סק"ב).

(ג) ולא יהא מהולל ושוחק. בסי' חיים ושלום מובא משמ"י דהרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ז"ע, שמירת הליצנות הוא המידה היותר גרוע ר"ל, להכחיש האמונה בלב האדם, לכן צריכין לזהר בזה ביותר, ובספר רגל ישראל מהרה"ק בני יששכר ז"ע כתב שאין להלעיג על על שום מנהג וחומרא ונהוג אצל אחד, ואחרים מקילין בזה החסידות, כי החומרא הלזו שייכות לשורש נשמתו של זה ולא לאחרים, ע"כ צריך להניח לכל אחד להתנהג בדרך הטוב.

(ד) שלא יכעוס. בנתיב מצוותין כתב הטעם מקרא שנאמר ולא יהי' בך א-ל זר, והוסיף שם שבאמת כעס הוא יסוד כל התורה ואינו נכתב אף ברמז בתורה, מפני שהוא דבר חמור מאד ולא יוכל להתלבש באבר ובגיד פרטי, אלא היא כולל כל התורה.

(ה) שראוי לכעוס. אמנם זה דווקא במילי דעלמא, משא"כ במילי דשמיא לאפרושי מאיסורא, לא שייך הא דאמרן וכמ"ש ויקצוף משה (לקוטי אמרים פכ"ג).

(ו) כאלו עובד ע"ז. והטעם לזה לפי שבשעת כעס נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לא היה כועס כלל (אגרת הקודש סכ"ה).

(ז) שומעים חרפתו ואינם משיבין. וכשצריך לפעמים להשיב לא ישיב יותר ממה שאמר לו חבירו כדאיתא בגמ' ביצה כ: לא ליהדר ליה מילתא טפי ממאי דאמר ליה

חבריה.
כל הזכויות שמורות
ואסור להעתיק בלי רשות
© מנהלת המפעל

זכות הלימוד

Sponsored By:
DollarPhone

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן כ"ח מן סעיף י"א עד הסוף - וסימן כ"ט מן סעיף א' עד סעיף י"ב

ו' אדר א' ב

מחזור שנתיים

חלק ב'

שלמה המלך עליו השלום (קהלת ז טז) אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר, למה תשומם, ואמר פלס (משלי ד כו) מעגל רגלך וכל דרכיך יכוננו.

ח) כבר כתבנו מאמר יהודה בן תימא הוי עז כנמר כו' שלא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת הבורא יתברך שמו. אבל מכל מקום לא יענה אותם (י) דברי עזות, שלא יקנה קנין בנפשו להיות עז פנים, אפילו שלא במקום עבודתו יתברך שמו.

ט) וכן אין להתקוטט (יח) בשביל איזה מצוה, כגון להתפלל לפני התיבה, או לעלות לתורה וכדומה, כדמצינו בלחם הפנים, אף שהוא מצוה לאכלו, שנינו (יומא ל"ט). הצנועים מושכים ידיהם והגרגרין חוטפין ואוכלין.

י) טבע האדם הוא, להיות נמשך במעשיו אחר רעיו וחבריו ואנשי מקומו, לפיכך צריך האדם להתחבר לצדיקים, ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך, כדי שלא ילמוד ממעשיהם. אמר שלמה המלך עליו השלום (משלי יג כ) הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו' ואם הוא דר בעיר שמנהיגה רעים, ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה, ילך משם לדור בעיר שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים.

יא) מצות עשה (יט) להדבק בתלמידי חכמים כדי ללמוד ממעשיהם, כענין שנאמר ובו תדבק, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך פירשו רבותינו זכרונם לברכה הדבק בתלמיד חכם. לפיכך צריך האדם להשתדל, שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם, ולאכול ולשתות עם תלמיד חכם, ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם, ולהתחבר אליהם בכל מיני חבור, שנאמר ולדבקה בו. וכן צוו רבותינו זכרונם לברכה ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם.

סעיף ה' - (ח) לעולם ירבה אדם בשתיקה, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה במשלי ברוב דברים לא יחדל פשע, ואיתא באוה"ק פ' פנחס, כי פה של לומדי תורה דינם ככלי שרת אשר ישרתו בס בקודש, ולזה אסור לדבר בו אפי' דברי חול, הגם שאין בהם דברים אסורים, ובמדרש פנחס איתא דכל מה שהאדם ממעט בדיבור, הוא ביותר מקורב אל הקדושה. (ט) או בדברים שהוא צריך לחיי גופו. ובמשנ"ב (סי' קנ"ו סק"ד) כתב דהשח שיחת חולין עובר בעשה (פירוש דברי גנאי וקלות ראש). (י) לא ירבה דברים. ובפרמ"ג (סי' שי"ז מ"ז סק"א) כתב דנשים אינן מצוות שלא לדבר דברים בטלים.

סעיף ו' - (יא) לא ירא אדם בעל שחוק. כדאיתא בגמ' אסור לאדם למלא פיו שחוק בעוה"ז, אבל שחוק קל משמע דמותר, אמנם בגמ' (נדרים נ) מוכח דרבי היה מקפיד אף על שחוק קל בלא מילוי פה. (יב) אלא שמה. בלקוטי תורה כתב שכמו כשהאדם רעב מאוד או אכילתו בתאוה להחיות את גופו, כן צריך לעשות כל מצוה בשמחה להחיות את נשמתו. (יג) ממעט בעסק ועוסק בתורה. דעיקר מצות תלמוד תורה, אין לה שיעור וחובא הוא כל היום, כל זמן שיש לו פנאי, וכדכתיב לא ימוש ס"ת הזה מפידך (משנ"ב סי' קנ"ה סק"ד). (יד) והכבוד. כדאיתא בדברי חז"ל (עירובין דף י"ג ע"ב) כל המחזיר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה, גדולה מחזרת אחריו.

סעיף ז' - (טז) אפרוש מהן ביותר. איתא בהגהת ר' דוד אפענהיים, לא יסגף אדם לעצמו יותר מדאי, שלא יהנה מהעוה"ז ויפרוש עצמו מדברי הגופנים מכל וכל, כי לא ישר הוא, רק ילך בדרך הממוצע, דהיינו שיעבוד השי"ת וגם יאכל וישתה כדי להחיות את נפשו. (טז) לסגף עצמו בתענית. ובמשנ"ב (תקע"א סק"ב) כתב דיותר טוב שיקבל תענית מן הדיבור, ממה שיקבל עליו מן האכילה, וכ"כ הגר"א באגרתו שצריך האדם לייסר עצמו, לא בתענית וסיוגופים כי אם ברסן פיו ותאוותיו.

סעיף ח' - (יז) לא יענה אותם דברי עזות, אבל מינים ואפיקרסים שרוצים להעביר את העם מרצון השי"ת, לעשות תקנות חדשות בעיר נגד ה' ותורתו, מצוה לשנאותם ולהתקוטט עמהם ולהפר עתם בכל מה שיוכל (ביה"ל סימן א').

סעיף ט' - (יח) בשביל איזה מצוה. ופשוט דזה דווקא אם המצוה תתקיים ע"י אחר אבל אם המצוה תתבטל לגמרי, כגון הכנסת אורחים, והחזקת ת"ח, בודאי מצוה להתקוטט כדי להחזיק המצוה.

סעיף י"א - (יט) להדבק בת"ח. ורמז לזה אמרו חז"ל במס' כלים כל המחובר לטהור טהור, והוא מדברי הרמב"ם (ה' דעות ה"א) צריך האדם להתחבר אצל הצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד, כדי שילמוד ממעשיהם, כענין שנאמר ובו תדבק.

מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

ה) לעולם ירבה אדם (תי) בשתיקה, ולא ידבר אלא או בדברי תורה, או (ט) בדברים שהוא צריך לחיי גופו, ואפילו במה שצריך לצרכי גופו, לא ירבה דברים (י). וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פ"א מ"ז) כל המרבה דברים מביא חטא, ואמרו לא מצאתי לגוף טוב משתיקה, ואמר רבא מאי דכתיב מות וחיים ביד לשון, דבעי חיים בלישנא, דבעי מות בלישנא (ערכין ט"ו).

ו) לא ירא אדם (יא) בעל שחוק ומהתלות, ולא עצב ואונן (יב) אלא שמה. כך אמרו זכרונם לברכה שחוק וקלות ראש, מרגילין את האדם לערוה. וכן לא ירא בעל נפש רחבה, נבהל להון, ולא עצב ובטל ממלאכה, אלא בעל עין טובה, ממעט בעסק, (יג) ועוסק בתורה, ואותו המעט שהוא חלקו ישמח בו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה הקנאה והתאוה (יד) והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם, וצריך האדם להתרחק מהן.

ז) שמה יאמר האדם, הואיל והקנאה והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן, שמוציאים את האדם מן העולם, (טז) אפרוש מהן ביותר, ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר, ולא ישתה יין, ולא ישא אשה, ולא ישב בדירה נאה, ולא ילבוש מלבוש נאה, אלא ילבש שק וכדומה, גם זה דרך רעה היא, ואסור הוא לילך בה. המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי כתיב בניזיר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש ואמרו רבותינו זכרונם לברכה ומה אם נזיר שלא פירש את עצמו אלא מן היין, צריך כפרה, המונע את עצמו מכל דבר ודבר, על אחת כמה וכמה. לפיכך צוו רבותינו זכרונם לברכה שלא ימנע האדם, אלא מן הדברים שהתורה אסרה לנו, ולא יאסור על עצמו בנדרים ובשבועות דברים המותרים. כך אמרו זכרונם לברכה לא דיין מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים המותרים. ואסרו רבותינו זכרונם לברכה (טז) לסגף את עצמו בתענית יותר מן הראוי, ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, אמר

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן כ"ט מן סעיף י"ב עד הסוף - וסימן ל' מן סעיף א' עד סעיף ה'

המשך סימן כט - מידות שירגיל בהם האדם א"ע

(יב) מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר (כ) ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך (כא) לספר בשבח, (כב) ולחוס על ממונו, כמו שהוא חס על ממון שלו, ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חברו, אף על פי שאין חברו עומד שם, ולא הגיע לו בושת, ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו, למול מעשה חברו, או חכמתו, כדי שיראה מכללו, שהוא מכובד וחברו בזוי, (כג) אין לו חלק לעולם הבא עד שישוב בתשובה שלימה.

(ג) כל השונא אחד מישראל (כד) בלבו, עובר בלא תעשה שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך. ואם חטא איש כנגדו, (כה) לא ישטמנו וישתוק, כמו שנאמר ברשעים ולא דבר אבשלום עם אמנון מרע ועד טוב, כי שנא אבשלום את אמנון, אלא מצוה עליו (כו) להודיע ולומר: למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר זה, שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, ואם חזר ובקש ממנו למחול לו, צריך למחול לו, ולא יהא אכזרי, שנאמר ויתפלל אברהם אל האלהים. באבות דרבי נתן (סוף פרק ט"ז) ושנאת הבריות כיצד, מלמד שלא יכוין אדם לומר: אהוב את החכמים, ושנא את התלמידים, אהוב את התלמידים, ושנא את עמי הארץ, אלא אהוב את כולם ושנא את האפיקורסים, והמסיתים והמדיתים, וכן דוד אמר משנאיך ה' אשנא ובתקומיך אתקוטט, תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי, הלא הוא אומר, ואהבת לרעך כמוך אני ה', מה טעם, כי אני בראתי, ואם עושה מעשה עמך, אתה אוהבו, ואם לאו אי אתה אוהבו.

(יד) אסור לאדם לבקש דין מן השמים, על חברו שעשה לו רעה, ודוקא בראית ליה דיינא בארעא, וכל הצועק על חברו, הוא נענש תחלה. ויש אומרים דאפילו לית ליה דיינא בארעא, אסור לצעוק עליו, אלא אם כן הודיעו תחלה.

(טו) הרואה את חברו (טז) שחטא, או שהלך בדרך לא טוב מצוה להחזירו למוטב, ולהודיעו שהוא חוטא במעשיו הרעים, שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. והמוכיח את חברו, בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו (כז) בינו לבין עצמו, וידבר לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו, להביאו לחיי עולם הבא. וכל שאפשר בידו למחות, ואינו מוחה, הוא נתפס בעון זה, כיון שהיה אפשר לו למחות.

(טז) במה דברים אמורים כשהוא מדמה (כט) שישמע לו, אבל אם יודע בו שלא ישמע לו, (ל) אסור להוכיחו, דאמר ר' אילעא משום רבי אלעזר ברבי שמעון (יבמות ס"ה): בשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם, שלא לומר דבר שאינו נשמע, רבי אבא אומר חובה שנאמר אל תוכח לין פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך.

(יז) אסור לאדם לבייש את חברו, בין בדיבור בין במעשה, וכל שכן ברבים, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (לא) המלבין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא, עוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה נוח לאדם להפיל את עצמו לכבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים, שנאמר היא מוצאת, והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו, אנכי הרה, ולא אמרה לו בפירוש אלא ברמז אם יודה יודה, ואם לאו לא תפרסמו. לפיכך צריך האדם להזהר מאד, שלא לבייש את חברו ברבים, בין קטן בין גדול, ולא יקרא אותו (לב) בשם שהוא בוש, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, ואם חטא כנגדו והוא צריך להוכיחו, לא יכלימונו, שנאמר ולא תשא עליו חטא. במה דברים אמורים בדברים שבינו אדם לחברו, אבל בדברי שמים אם לא חזר כשהוכיחו בסתר, מכלימין אותו ברבים, ומפרסמים חטאו, ומחריפים אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו, עד שיחזור למוטב, כמו שעשו כל הנביאים בישראל, ואין בו משום אונאת דברים, שנאמר ולא תנונו איש את עמיתו, ופירשו רבותינו זכרונם לברכה עמיתו, עם שאתך

סעיף י"ב - (כ) ואהבת לרעך כמוך. ובכוונת האריז"ל כתבו לקבל עליו כל יום קודם התפלה מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך, ויכוין לאהוב כל אחד מישראל כנפשו.

(כא) לספר בשבח. ובמש"ב (סי' קנ"ז סק"ד) כתב דבפני שונאיו אסור שלא יבואו לספר מגנותו.

(כב) ולחוס על ממונו. אמנם אם יבוא לעצמו הפסד ע"י מה שיעשה טובה לחבירו, כתב בפרמ"ג (סי' קנ"ז) דפטור דחייך קודמין, וה"ה אם ימנע מעצמו טובה ע"י שיעשה הטובה הזה לחבירו ג"כ פטור דחייך קודמין.

(כג) אין לו חלק בעולם הבא. ברמב"ם (הל' תשובה ספ"ג) משמע דמה שאין לו חלק לעוה"ב זה דווקא אם הוא רגיל בזה.

סעיף י"ג - (כד) כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה. וברמב"ם איתא (דעות פ"ו ה"ה) דלא ההיריה התורה בלאו זה, אלא על שנאה שבלב אבל המכה את חברו ומחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר על לאו זה, אמנם עובר בלאו שלא יוסיף להכותו, ובחירוף עובר משום לא תנונו איש את עמיתו ואם הכלימו עובר ג"כ משום לא תשא עליו חטא.

(כה) לא ישטמנו. בתניא מוסיף דאם ראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, מצוה לשנאותו, עד שיעשה תשובה וישוב מרשתתו, וכן אם ציער אותו צער הגוף, א"צ להסיר השנאה מלבו ולמחול לו עד שיבקש ממנו מחילה, אבל אם חטא כנגדו בדבר שבממונו אסור לשנאותו (שו"ע הרב בחו"מ).

(כו) מצוה עליו להודיע ולומר. ומ"מ לא ידבר לו קשות עד שיכלמנו, שנאמר לא תשא עליו חטא, אלא יוכיחו בסתר ובנחת ובלשון רכה. ואיתא בזה רמז נאה מה דאיתא בפרקי אבות אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, היינו שאל תדין אותו ברשתתו עד שתגיע אצלו ותשאל אותו ע"י, והיינו "עד שתגיע למקומו" היינו לבא אצלו ביחודות ולשאלו אותו פשר דבר.

סעיף ט"ז - (כז) הרואה את חבירו שחטא. ובזהר חי איתא שכיון שאינה לידו שראה הגנות של חבירו בוודאי יש לו ג"כ שמץ מזה הגנות.

(כח) צריך להוכיחו בינו לבין עצמו. ובעבירה שבגלוי יוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים.

סעיף ט"ז - (כט) שהוא מדמה שישמע לו. ולחבירו אפילו אין מקבל הימנו חייב להוכיחו (מג"א קנ"ז סק"ב).

(ל) אסור להוכיחו. וה"ה בכל דבר איסור שאינו מפורש בתורה אלא שחכמים למדהו ממדרש הפוסקים, או שהוא הלכה למשה מסיני, או שהן בעצמן אסור דבר אחד, ואדם עובר עליהן בשגגה שאינו יודע האיסור ואף אם יודיע לו האיסור לא יקבל ממנו, אין מחזיני בידו דמוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, אבל דבר איסור שמפורש בתורה אע"פ שידוע לנו שהחוטא הזה לא יקבל ממנו אע"פ צריך למחות (תניא סי' תר"ח) ובמקום חשש סכנה אף בדאורייתא אין למחות.

סעיף י"ז - (לא) המלבין פני חברו ברבים. ורבים מיקרי כל שיש שם שלשה, כמו לענין טומאה דרה"ר ספיקו טהור, דהיינו שלשה (פרמ"ג בתבית גומא חקירה ה').

(לב) בשם שהוא בוש. ובספר היראה לר"י כתב אל תקרא שום אדם בכינויו אפילו שלא בפניו, אפילו לומר כדי שיוכל להכירו, אך דחק עצמך בענין אחר פלוני בן פלוני, או מעיר פלונית עד שיכירה, ועוד שם אל תקרא שום אדם מישראל בשום דבר ניוול, ואפילו קטן אסור לקרותו מאוס דרך שחוק כי כולם נקיים וקדושים.

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן כ"ט מן סעיף י"ב עד הסוף - וסימן ל' מן סעיף א' עד סעיף ה'

שהוא אמת וגם אין בו גנות הרי זה עובר בלאו, והוא עון גדול, וגורם להרוג נפשות מישראל, לכך נסמך לו, ולא תעמוד על דם רעך. צא ולמד מה אירע לדואג האדומי, שאמר לשאול כי אחימלך נתן לדוד צדה וחרב, אף על פי שהדבר היה אמת, וגם לא הוי גנות לאחימלך, שהרי לא עשה בזה שום מעשה רע, וגם אם שאול בעצמו היה שואל לאחימלך, היה אומר לו מה שעשה, כי לא נתכוין לחטוא בזה נגד שאול. עם כל זה גרם הרכילות של דואג, שנהרגו כמה כהנים.

(ב) יש עון גדול מזה עד מאד, והוא בכלל לאו זה, (ג) והוא לשון הרע, והוא (ד) המספר בגנות חברו אף על פי שאומר אמת. אבל האומר שקר, נקרא מוציא שם רע על חברו, אבל בעל לשון הרע זה שיושב ואומר: כך וכך עשה פלוני, כך וכך היו אבותיו, כך וכך שמעתי עליו, ואומר דברים של גנאי, על זה אמר הכתוב יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. המקבל לשון הרע הוא גרוע יותר מן האומר, ולא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר (ה) אלא על לשון הרע בלבד.

(ג) עד היכן לשון הרע (ה), שאל אחד לחברו, אנה אמצא אש, ואמר לו: היכן נמצא אש, בבית פלוני, שיש לו הרבה בשר ודגים, ומבשלים שם תמיד.

(ד) ויש דברים שהם אבק לשון הרע, כיצד, אמר שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה אירע ומה היה, וכיוצא בדברים אלו. וכן המספר בטובות חברו בפני שונאיו, הרי זה אבק לשון הרע, שזה גורם להם שיספרו בגנותו, ועל זה העניין אמר שלמה מברך רעהו בקול גדול, בבקר השכם, קללה תחשב לו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. וכן המספר לשון הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש, כמו שאינו מדבר בשנאה, הוא ששלמה אמר בחכמתו כמתלהלה הורה זיקים חצים ומות, כן איש רמה את רעהו ואמר משחק אני. וכן המספר לשון הרע ברמאות, שעושה עצמו כאלו מספר רק לפי תומו, ואינו יודע שזהו לשון הרע, וכשגוערין בו, אומר, איני יודע שזהו לשון הרע, או שאלו מעשיו של פלוני.

בתורה ובמצות הזהירה התורה על אונאתו, ולא על העובר עליהן ולא חזר בו לאחר שהוכיחוהו בסתר ובלשון רכה.

(יח) מי שחטא חברו כנגדו, ולא רצה להוכיחו, ולא לדבר לו כלום ומחל לו בלב, ולא שטמו ולא הוכיחו, הרי זה מדת חסידות, לא הקפידה התורה אלא על המשטמה.

(יט) חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות, שלא ידבר אליהם (לג) אלא רכות, וינהג בהם מנהג כבוד, ולא יכאיבם (לד) אפילו בדברים, מפני שנפשן שפלה מאד, ורוחן נמוכה. אף על פי שהן בעלי ממון, אפילו אלמנותו של מלך, ויתומיו, מוזהרים אנו עליהם, שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון. ברית כרת להם מי שאמר והיה העולם, שכל זמן שהן צועקין מחמת החמס שנעשה להם הם נענים, שנאמר כי אם צעוק יצעק אלי, שמוע אשמע צעקתו. במה דברים אמורים שענינה אותן לצורך עצמו, אבל עינה אותם הרב, כדי ללמדן תורה או אומנות, או להוליכן בדרך ישרה הרי זה מותר. ומכל מקום ישגיח לנהלם בנחת וברחמים גדולים, שנאמר כי ה' יריב ריבם. אחד יתום מאב ואחד יתום מאם. ועד אימתי נקראים יתומים לענין זה, עד שיהיו יכולים לעשות כל צרכיהם בעצמם, כשאר כל הגדולים.

(כ) צריך האדם לזהר, שלא לעשות איזה דבר, (לה) שיכולין לחשוך אותו שעשה דבר עבירה, (אף על פי שאינו עושה), כדמצינו שהכהן התורם את הלשכה לא היה נכנס בבגד העשוי, בענין שיכולין להטמין בו איזה דבר, לפי שצריך האדם לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום ברוך הוא, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם (שקלים פ"ג מ"ב).

(כא) מדת חסידות (לו) שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בה' שיתן לו די מחסורו, שנאמר ושונא מתנות יחיה.

סימן ל' - איסור רכילות לשה"ר נקימה ונטירה

(א) כתיב (א) לא תלך רכיל בעמך, איזהו רכיל, זה שטוען דברים, והולך מזה לזה, ואומר: כך אמר פלוני, כך וכך שמעתי על פלוני, אף על פי

סעיף י"ט - (לג) שלא ידבר אליהן אלא רכות. ובספר חרדים כתב שמוזהרים גם מלענות אותם בדברים שבממון, דגם בממון מיקרי עינוי. (לד) אפילו בדברים. וכל המקניטין או מכעיסין או הכאיב לבן או רדה בהן, או אבד ממונם עובר בלא תעשה, וכש"כ המכה אותן או המקללן, וכולם בכלל שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון.

סעיף כ - (לה) שיכולין לחשוך אותו. בתשו' חת"ס (ח"י סי' נ"ט) כתב כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון דהיינו ידי שמים, מלצאת ידי הבריות, ועונשו יותר קשה מאד עד לאין מספר.

סעיף כ"א - (לו) שלא לקבל מתנה. ובסמ"ע בחו"מ (סי' רמ"ט סק"ד) כתב הטעם, שדרשו בגמ' קידושין (נ"ט ע"א) דדרך בני אדם להיות להוט אחר ממון בסוברים להחיות נפשו ונפש ביתו, ובאמת אדרבה הוא שונא מתנות יחיה, כי הלהוט אחר מתנות צריך להחניף הבריות, ואין מוכיחן על מעשיהם הרעים שרואה בהם.

סימן ל'

סעיף א' - (א) לא תכלך רכיל. כתיב הולך רכיל מגלה סוד, וזהו בכלל רכילות, ובבאר הגולה (וי"ד סוף סימן של"ד) כתב דיש חרם דר"ג שלא לראות בכתב חברו אא"כ כבר זרקו, ובשו"ע הלכות קטנות (ח"א סי' נ"ט) דאם מצא אגרת חתומה אסור לקרותה וחייב להחזירה.

סעיף ב' - (ב) והוא לשון הרע. בספר היראה כתב כי לכל יש רפואה חוץ מלשון הרע, וברמב"ם (הל' תשובה פ"ג) איתא דבעלי לשה"ר אין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל הרשעם וחסאתם לעולם ולעולמי עולמים.

(ג) המספר בגנות חבירו, ואין חילוק בין שמספר מרצונו הטוב, בין שהפצירו בו, ואפילו אביו או רבו, ובחפץ חיים הוסיף דאין חילוק בין אם מספר בשפתיו או כתוב במכתבו, וכן אין חילוק אם מספר בפירושו או ברמו.

(ד) אלא על לשון הרע בלבד, ובחפץ חיים מסיק דזה דווקא למי שעדיין בכלל עמיתך, אבל באותן האנשים הכופרים בתורת ה' אפילו רק באות אחת והמלעיגים בדברי חז"ל, מצוה לפרסם דעתם הכוזבת לעיני הכל ולגנותם שלא ילמדו ממעשיהם הרעים.

סעיף ג' - (ה) עד היכן לשה"ר. ואיסור לשה"ר הוא אפילו אינו מבאר בעת הסיפור את האיש שהוא מדבר עליו רק הוא מספר סתם ומתוך ענין הסיפור נשמע להשמוע על איזה איש כיון המספר הזה ג"כ אסור.

דפי קייצור שי"ע ומילואים

סימן ל' מן סעיף ה' עד הסוף - וסימן ל"א מן סעיף א' עד הסוף - וסימן ל"ב מן סעיף א' עד סעיף ג'

ח' אדר א' א

מחזור שנתיים

חלק ב'

המשך סימן ל' – איסור רכילות לשה"ר נקימה ונטירה

ה אחד המספר לשון הרע בפני חברו או שלא בפניו, והמספר דברים שגורמים, אם נשמעו איש מפי איש, להזיק חברו בגופו או בממונו, ואפילו להצר לו או להפחידו, הרי זה לשון הרע. ואם כבר נאמרו הדברים בפני שלשה, מסתמא כבר נתפרסם הדבר, ואם סיפר הדבר אחד מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע, והוא שלא יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר. מה תקנתו של אדם שלא יבא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא, יעסוק בתורה, ואם עם הארץ הוא, ישפיל דעתו.

(ו) אמר ר' ירמיה בר אבא, ארבעה כתות אין מקבלות פני שכניה, כת לצים, כת חנפים, כת שקרים וכת מספרי לשון הרע. "כת לצים", דכתיב משך ידו את לוצצים (פירש רש"י משך ידו הקדוש ברוך הוא מהיות את לוצצים). "כת חנפים" דכתיב כי לא לפני חנף יבא. "כת שקרים", דכתיב דובר דובר שקרים לא יכון לנגד עיניו. "כת מספרי לשון הרע", דכתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע (פירש רש"י לא יגורך רע לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בהאי פרשתא כי אין בפיהו נכונה וגו') צדיק אתה ה' לא יגור במגורך רע, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה כל ליענותא אסירא (ו) בר מליצנותא דעבודת אלילים, דכתיב ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו וגו'.

(ז) הנוקם מחברו עובר בלא תעשה שנאמר לא תקום. וכיצד היא הנקימה, אמר לחברו: (ו) השאילני קרדומך, אמר לו: איני משאילך, כמו שאתה לא השאלתני כאשר שאלתי ממך, הרי זה נוקם ועובר בלאו. אלא כשיבא לו לשאול, (ח) יתן בלב שלם, ולא יגמול לו כאשר גמלו, אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו, על כל דברי העולם, שאצל המבינים הכל דברי הבל והבאי, ואינן כדאי לנקום עליהם. וכן אמר דוד המלך עליו השלום אם גמלתי שולמי רע ואחלצה וגו' (איסור קללה כתבנו בסימן ו' סעיף ג').

(ח) אם תרצה (ט) להנקם מאויביך, תוסיף מעלות טובות ותלך בדרכי ישרים, ובה ממילא תנקם משונאיך, כי הוא יצטער על מדותיך, ויתאבל בשמעו שמך הטוב, אבל אם תעשה מעשים מכורעים, אז ישמח שונאיך

על קלוניך וחרפתך, והנה הוא מתנקם בך.

(ט) כל הנוטר לאחד מישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר ולא תטור את בני עמך. כיצד היא הנטירה, ראובן שאמר לשמעון: השאילני דבר פלוני, ולא רצה שמעון. לימים בא שמעון לשאול איזה חפץ מראובן, ואמר לו ראובן: הא לך, הריני משאילך, ואינו כמותך, לא אשלם לך כמעשיך. העושה כזה, עובר בלא תטור, אלא ימחה הדבר מלבו, ולא יזכרנו כלל, וזו היא הדעה הנכונה שאפשר שיתקיים בה ישוב הארץ, ומשאם ומתנם של בני אדם זה עם זה.

סימן לא – שכל כוונות האדם יהיו לש"ש

סעיף א) אמרו רבותינו זכרונם לברכה איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, (א) בכל דרכיך דעהו, פירוש שאפילו בדרכיך שאתה עושה לצורך גופך, דע את ה', ועשה את הדברים לשמו יתברך. כגון האכילה, השתייה, ההליכה, הישיבה, השכיבה, הקימה, התמיש והשיחה כל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם לעבודתו.

ב) אכילה ושתייה כיצד, אין צריך לומר שלא יאכל וישתה דברים האסורים חס ושלום, אלא (ב) גם בדברים המותרים, והיה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו, אינו משובח, אלא יתכוין באכילתו ושתייתו, שיהיה לו כח לעבודת הבורא. לפיכך לא יאכל כל שהחיק מתאוה לו, ככלב וחמור, אלא יאכל דברים המועילים וטובים לבריאת הגוף. ויש אנשי מעשה, שקודם אכילה אומרים: הנני רוצה לאכול ולשתות, כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת הבורא יתברך שמו.

ג) הישיבה והקימה וההליכה (ג) כיצד, אין צריך לומר שלא ישב במושב לצים, ושלא לעמוד בדרך חטאים, ושלא לילך בעצת רשעים, אלא אפילו לישוב בסוד ישרים, ולעמוד במקום צדיקים, ולילך בעצת תמימים, אם עשה להנאת עצמו, להשלים חפצו ותאותו, אין זה משובח אלא יעשה לשם שמים. ומכל מקום גם אם אי אפשר לו לכוין לשם שמים דוקא, אל ימנע את עצמו מדברים אלו, כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה.

סעיף ו' - (ו) בר מליצנותא דע"ז. ובתומים (חז"מ סימן ח') כתב דגם רב שנתמנה בשביל כסף מצוה לכוונתו שהיא ג"כ מליצנותא דע"ז דהוא כמו אלוה כסף.

סעיף ז' - (ז) השאילני קרדומך. ובגמ' (יומא כג.) איתא דדווקא בממון עובר על לאו הנקימה אבל לא על צערא דגופא ורק ממידת חסידות יש לזוהר גם בכה"ג.

(ח) יתן בלב שלם. במשנ"ב (קנין סק"ד) כתב לאו דווקא שאלת כלים, אלא אפילו שאר ממון דלאו כלים למדנו שמוזהרים ישראל שלא למנוע לעשות צדקה וגמילות חסדים בשביל שלא עשה היא עמו דגם זה בכלל נקימה ונטירה.

סעיף ח' - (ט) אם תרצה להנקם מאויביך. בספר החינוך (סי' רמ"א) מבאר שרשי מצוה זו שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו משוב ועד רע היא סיבה שתבוא עליו מהשי"ת, אבל מיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצונו ברוך הוא, ע"כ כשיצטעהו או יכאיבהו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו, והשי"ת גור עליו בכך, ולא ישות מחשבותיו לנקום ממנו, כי הוא אינו סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, ועוד נמצא במצוה זו תועלת רב להשביית ריב, ובהיות שלום בין האנשים יעשה השי"ת שלום להם. סימן ל"א

סעיף א' - (א) בכל דרכיך דעהו. בספרי מוסר הוכיחו ואמרו שאפילו מידות רעות נבראו לצורך כבוד שמו יתברך, בקנאה, אמרו קנאת סופרים תרבה חכמה, בגאווה, אמרו ויגבה לבו בדרכי ה', וכן בכל המידות יש להעלותם לצד הקדושה לקיים בכל דרכיך דעהו.

סעיף ב' - (ב) אלא גם בדברים המתירים. וברמב"ן (פ' קדושים) כתב בלשונו הקדוש דאחר שאסרה התורה מאכלות האסורות, חזר ואמר והתקדשתם והייתם קדושים, כלומר לא יאמר האדם, הרי פירשתי עצמי ממאכלות אסורות ודי לי, ובמותר אהיה בסובאי יין ובווללי בשר, לכך נאמר והתקדשתם שיתקדש עצמו אף בדברים המותרים ואז והייתם קדושים.

סעיף ג' - (ג) הישיבה והקימה וההליכה כיצד. במס' ד"א איתא לעולם יהא אדם יודע אצל מי הוא יושב, ואצל מי הוא עומד, ואצל מי הוא מיסב, ואצל מי הוא מסיח, ואצל מי הוא חותם שטרותיו.

דפי קיצור שי"ע ומילואים

סימן ל' מן סעיף ה' עד הסוף - וסימן ל"א מן סעיף א' עד הסוף - וסימן ל"ב מן סעיף א' עד סעיף ג'

ח' אדר א' ב

מחזור שנתיים

חלק ב'

סימן לב - שמירת הגוף ע"פ הטבע

סעיף א) הואיל והיות הגוף (א) בריא ושלם, מדרכי השם הוא, אי אפשר שיבין או ידע דבר מידעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך האדם להרחיק את עצמו (ב) מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג את עצמו בדברים המבדיין והמחלימים את הגוף, וכן הוא אומר (ג) ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

ב) הבורא ברוך הוא וברוך שמו ברא את האדם, ונתן בו חוס הטבעי, וזהו החיות של האדם, שאם יכבה האש הטבעי אפס חיותו, והחוקת החוס הזה, הוא על ידי המאכל אשר האדם אוכל. כמו האש הבוהק, שאם לא יוסיפו עליו תמיד עצים יכבה לגמרי, כן האדם אם לא יאכל יכבה האש אשר בתוכו וימות. המאכל נטחן בין השינים, ומתערב עם מיץ ורוק ויותר, ומשם יורד לאצטומכא ונטחן גם שם, ומתערב עם המיצים, מיץ האיצטומכא ומיץ המרה, ויותר ויתבשל מהחוס והמיצים ומתעכל. הברור שבו, ממנו נזונים כל האיברים ומקיים חיות האדם, והפוסלת שהוא המותרות נדחה לחוץ. ועל זה אנו אומרים בברכת אשר יצר (לפירוש א') ומפליא לעשות, שנתן הקדוש ברוך הוא את הטבע באדם, לברור את טוב המאכל, וכל אבר מושך אליו מזונו הראוי לו, והפוסלת נדחה לחוץ. שאם נשאר הפוסלת בתוכו יתעפש, ויבא לידי חולאים רחמנא לצלן. ולכן רוב בריאות הגוף וחלשתו, (ד) תלוי בעיכול המאכל. אם מתעכל בדרך קל וטוב, אז האדם בריא, אבל אם מתקלקל העיכול, אז נחלש האדם, ויכול לבא לידי סכנה חס ושלום.

ד) שכיבה כיצד, אין צריך לומר בזמן שיכול לעסוק בתורה ובמצות, אם מתגרה בשינה לענג את עצמו, שאינו ראוי לעשות כן, אלא אפילו בזמן שהוא יגע, וצריך לישן כדי לנח מנגיעתו, אם עשה להנאת גופו אינו משובת, אלא (ה) יתכוין לתת שינה לעיניו, ולגופו מנוחה לצורך בריאת גופו, ושלא תטרף דעתו בתורה, מחמת מניעת השינה.

ה) תשמיש כיצד, אין צריך לומר שלא יעבור עבירה חס ושלום אלא אפילו בעונה האמורה בתורה, אם עשה להנאת גופו, או להשלים תאותו, הרי זה מגונה. ואפילו אם נתכוין כדי שיהיו לו בנים, שישמשו אותו וימלאו מקומו, אינו משובת, אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו או שיתכוין להברות את גופו, ולקיים מצות עונה כאדם הפורע את חובו.

ו) השיחה כיצד, (ו) אין צריך לומר לספר לשון הרע או רכילות וליצנות ונבלות פה חס ושלום, אלא אפילו לספר בדברי חכמים, צריך שתהא כוונתו לעבודת הבורא, לדבר המביא לעבודתו.

ז) וכן כשהוא עוסק (ז) במשא ומתן, או במלאכה להשתכר בה, לא יהא בלבו לקבוץ ממונ בלבד, אלא יעשה כדי שיהיה לו (ח) לפרנס בני ביתו, ולתת צדקה ולגדל בניו לתלמוד תורה. כללו של דבר, חייב אדם לשום עיניו ולבו על דרכיו, ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה דבר שיבא לידי עבודת הבורא יתעלה יעשהו, ואם לאו לא יעשהו. ומי שנהג כן, נמצא עובד את בוראו כל ימיו, אפילו בשעת שבתו וקומו והילוכו, ובשעת משאו ומתנו, ואפילו באכילתו ושתיתו אפילו בתשמישו ובכל צרכיו, וכל ענין זה צוו רבותינו זכרונם לברכה ואמרו (ט) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ובדרך הזה זקף רבינו הקדוש אצבעותיו למעלה בשעת מיתתו, ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מהם אלא לשם שמים.

סעיף ד' - (ד) אלא יתכוין לתת שינה לעיניו. ובספה"ק איתא שיאמר קודם שהולך לישן, הנני רוצה לישן כדי שאוכל לעמוד ביראת בוראי לעסוק בתורתו ובמצותיו. סעיף ו' - (ה) השיחה כיצד. בלקוטי אמרים מהתניא האריך דגם כשעוסק בדברים בטלים לגמרי שאין בהם צורך כלל לעבודת הבורא, עובר על ביטול תורה, ולזה תיקנו חז"ל ברכת סלח לנו שלש פעמים בכל יום על עון ביטול תורה, שאין אדם ניצול ממנו בכל יום.

סעיף ז' - (ו) וכן כשהוא עוסק במשא ומתן, ובמאירי (חולין קה). כתב דגם תלמיד חכם אע"פ שראוי לו להיות תורתו קבע, ראוי לו להיות מפנה שעה אחת ביום ליתן בה לב לעסקיו ונכסיו, ובהגהות מיימוני (ה' ת"ת פ"ג) הביא מחלוקת על הא דתנן באבות יפה ת"ת עם דרך ארץ, איזה מהם הוא העיקר לתלמוד תורה או הדרך ארץ.

(ז) אלא יעשה כדי שיהיה לו לפרנס בני ביתו. ואפילו אם הוא עשיר גדול, שיש לו די כדי לפרנס בני ביתו, אע"פ מותר לו לעסוק במשא ומתן, אם עושה בזה מצות וגמילת חסדים, כגון שמחזיק יד ישראל ונותן לו מלאכה כדי שישתכר ולא יצטרך לבריות לשאול, והוא מקיים בזה המצות עשה דוהחוקת בו.

(ח) וכל מעשיך יהיו לשם שמים. עיין באוהב ישראל (פ' ויצא) שהאריך מאד שצריך האדם לעיין שכל המעשים שעושה, הן בדיבור וראיה ושמיעה וקומה ושכיבה, בכל דבר יהי מעוטף בתוכו שכל ואמת לעבודת השי"ת, וראוי לו לאדם להתלבש בבושה גדולה, איך הוא נבער מדעת, והגם שהוא מתפלל ולומד הוא בלא שכל ודעת ותשוקה רק כאיש חולם, והלוואי שיחלוס לנו בהקין כחלומי של יעקב אבינו.

סימן ל"ב

סעיף א' - (א) הואיל והיות הגוף בריא ושלם. במצורת דוד על הקיצור כתב שכל מה שהביא המחבר כאן בסימן זה מלוקט מהרמב"ם ומשאר ספרי הרפואות, ובכמה דברים נשתנו הטבעים.

(ב) המאבדים את הגוף. ובאבות דר"ז כתב דת"ח מתים לפני זמנם מפני שהן בוזין בעצמם, ויש שפירשו שהכוונה דאין משגיחין על עצמן בבריאות גופן מחמת התמדת לימודן, כעין שאמרו בגמ' (עירובין כא): ת"ח שעוסקין בתורה מתוך הדחק.

(ג) ונשמרתם מאד לנפשותיכם. ובספר שפתי צדיקים (פ' עקב) כתב דבאמת מצוה רבה היא לאדם שירגיל עצמו וילמוד מיני הרפואות, והוא כאחד משארי מצות התורה, ויחשוב שלפעמים יבוא מזה הצלת נפשות ואמרו חז"ל כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

סעיף ב' - (ד) תלוי בעיכול המאכל. בסידור ישועת ישראל כתב דעיקר שמירת הבריאות הוא ע"י ב' דברים א' - שילעוס המאכל בשיניים הדק היטב, ב' - שלא לאכול אכילה גסה דהיינו כל שבעו רק פחות מעט, והעצה שיוכל לבא לידי אכילה כראוי הוא, ע"י שיחשוב בדברי תורה בשעת האכילה, וילמוד קצת בין מאכל למאכל ממילא לא יעמוס המחשבה כ"כ בתאות אכילה וגם יחליש כחה יצר הרע ויתחזק נפש השכלית ע"י התורה.

